

Rijksgebouwendienst
Ministerie van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

DEMARCATIERAPPORT JJI Eikenstein

Utrechtseweg 37, 3704 HB Zeist

Datum 10 september 2010

Colofon

Versie	01 – 17-08-2010 concept 02 – 10-09-2010 definitief
Opdrachtgever Contactpersoon	Rijksgebouwendienst, Directie Projecten De heer S. Verhoeven Kennemerplein 6-8 Postbus 1180 2001 BD Haarlem
Gezien en vastgesteld	Rijksgebouwendienst, Atelier Rijksbouwmeester - drs. C.J. van der Peet Directie Advies & Architecten, Cluster monumenten - ir. J. Kamphuis, Rijksgebouwendienst,
Projectteam	Drs. I.C.L. Steijven
Auteurs	Bureau Bouwwerk – Onderzoeks- en adviesbureau voor architectuur-, bouw- en cultuurhistorie J.W. Bloemink & A.K. Hemmes

Inhoud

Voorwoord.....	4
1 Kengegevens	6
2 Historische gegevens.....	8
3 Demarcatie per bouwdeel of cluster	8
4 Brongegevens	18

Bijlagen:

- 01 demarcatiekaart begane grond (A3-formaat)
- 02 demarcatiekaart eerste verdieping (A3-formaat)
- 03 demarcatiekaart tweede en zolderverdieping (A3-formaat)

Voorwoord

Inleiding

Voor een goede zorg van ons historisch erfgoed is het belangrijk inzicht te hebben in de monumentwaarden, en mogelijk verborgen monumentwaarden, van een object. Ten behoeve van het dagelijks onderhoud is er behoefte aan duidelijkheid omtrent de verantwoordelijkheid ten aanzien van monumentenbehoud. Een snel en helder voor iedereen direct te begrijpen overzicht is het uitgangspunt. De methode 'Demarcatie' voorziet in deze behoefte.

In dit Demarcatierapport treft u een zogenoemd Demarcatieoverzicht aan met een korte omschrijving en verbeelding van de architectonische waarden van het object, bouwdeel of cluster, en de omgeving. Het gaat hierbij niet puur om de waardestelling als monument, maar om het aangeven welke delen bijzondere benadering vragen bij bijvoorbeeld onderhoud of aanpassing. De verschillende verantwoordelijkheden zijn op een zo helder en eenduidig mogelijke manier aangegeven, zodat de lezer op een uniforme en duidelijke manier inzicht krijgt in de cultuurhistorische waarden en de aanraakbaarheid van het object. Daarnaast worden relevante situaties en bijzondere aandachtspunten nader uitgewerkt.

Leeswijzer

De attentiewaarde ten aanzien van onderhoud en mogelijke wijzigingen in het object is aangegeven aan de hand van 'stoplichtkleuren' die 'symbolisch' aangeven wat de bedoeling is.

Rood is stilstaan, altijd afblijven!

Oranje betekent pas op, eerst overleg noodzakelijk!

Groen is doorgaan, geen bijzonderheden.

Op een plattegrond zijn deze kleuren voor de verschillende bouwdelen toegepast. Elk object/complex is verschillend en daarom zijn soms verfijningen noodzakelijk. Hiervoor zijn symbolen bedacht die wederom al naar gelang hun kleur aangeven welke 'attentie' gewenst is.

- ▲ plafond
- ▼ vloer
- wanden
- gehele ruimte
- * bijzonder element
- ▣ omgeving

De verfijningen in de Demarcatiekaarten worden vervolgens nader toegelicht.

Dit Demarcatierapport begint met een overzicht van de kengegevens van het object waarop de Demarcatiestudie betrekking, zoals objectgegevens, redengevende omschrijving, eigendomssituatie, gebruik en Rgd- verantwoordelijkheid. Deze basisinformatie wordt aangevuld met een beknopt overzicht van de historische gegevens. Doel van dit hoofdstuk is inzicht krijgen in de bouw- en gebruiksgeschiedenis van het object. Informatie over de geraadpleegde bronnen en hun vindplaats is te vinden aan het einde van dit Demarcatierapport.

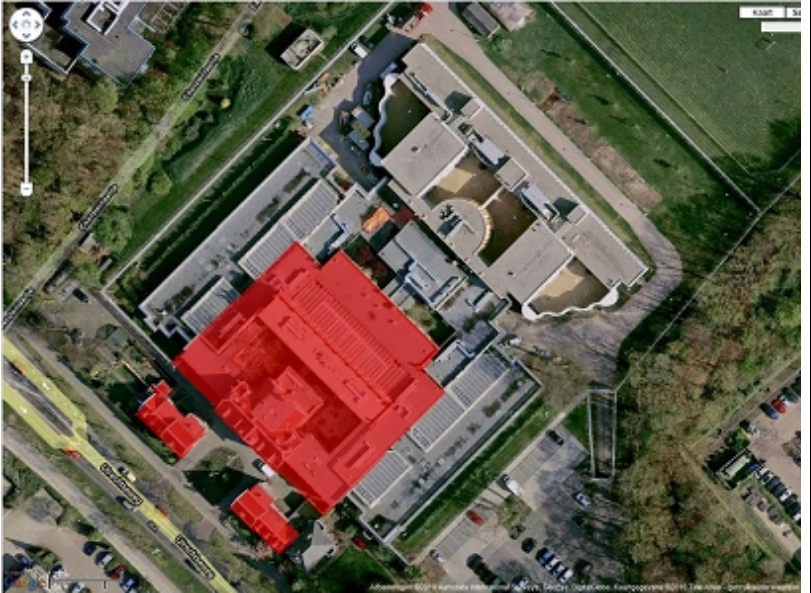
Samenvatting van de waardestelling

De Justitiële Jeugdinrichting Eikenstein in Zeist, in 1904 naar een ontwerp van de toenmalige Ingenieur-architect voor de Gevangenen en Rechtsgebouwen W.C. Metzelaar (1848 – 1918) is een goed voorbeeld van een ruimtelijk helder en

functioneel opgezet gebouw. Deze kwaliteiten zijn in het gebouw nog sterk aanwezig. De uitbreiding uit 1987 naar ontwerp van het Architecten Kollektief Heijdenrijk uit Amersfoort vormt hierop een waardevolle uitbreiding. Op knappe wijze borduurt de nieuwbouw zowel ruimtelijk als wat betreft architectonisch idioom voort op de door Metzelaar ontworpen structuur. Dit met behoud van de functionele relatie tussen de verschillende bestaande ruimten.

Directe aanleiding tot de uitvoering van het onderhavige demarcatieonderzoek was ondermeer het voornemen van de Rijksgebouwendienst om de beveiligingsschil in de voorgevel aan te passen, waarbij onder andere bestaande kozijnen en ramen zullen worden gerestaureerd. Tijdens de uitvoering van het onderzoek is hier onze specifieke aandacht naar uitgegaan. Geconcludeerd kan worden dat van het merendeel van de vensters in het complex het kozijnhout en in iets mindere mate ook het raamhout nog oorspronkelijk is, inclusief de oorspronkelijke roedenindeling. Van de glasruiten is eveneens een deel vermoedelijk nog oorspronkelijk. Met betrekking tot de voorgevel is het belangrijk om te constateren dat in het oorspronkelijk ontwerp van de voorgevel zowel vensters met 'achterovervallende bovenlichten' als vensters met schuivende onderramen zijn toegepast. Het merendeel van deze oorspronkelijke vensters is nog aanwezig.

1 Kengegevens

Objectgegevens	Objectnaam: JJI Eikenstein Adres: Utrechtseweg 37, 3704 HB Zeist Objectnummer: OR400793, OR400769, OR401584 Bruto vloeroppervlak: 13.016 m² Bouwjaar: 1904-1905 Architect: W.C. Metzelaar; Uitbreiding 1987 en 2001: Architecten Kollektief Heijdenrijk uit Amersfoort
Kadastrale gegevens	Kunstenaars: Marco Cops (fotografische reeksen boven de borstweringen 2002), Jo Klingers (12 paneelschilderingen, oorspronkelijk werk uit 1982, overgeschilderd en daarna nieuwe opdracht, voltooid in 1999), Josephine Sloet (abstracte schilderijen in gang en trappenhuis, 1990, 30 werken)
Kadastrale kaart	Kadastraal bekend: Gemeente Zeist Sectie: N Nummer: 4965
Omgevingskaart	

	Monument-gegevens Rijksgebouwendienst categorie: MHF II Status: Gemeentelijk monument Registratienummer: n.v.t. Redengevende omschrijving: <i>Utrechtseweg 37</i> <i>Het complex Eikenstein uit 1905 bestaat vanaf de weg gezien uit een teruggelegen hoofdgebouw, dat geflankeerd wordt door twee dicht aan de weg gelegen lagere gebouwen. Voor de ontwikkeling van het inrichtingswezen is de tuchtschool een waardevol complex in de voor die tijd karakteristieke chaletstijl.</i> Eigendom Eigendomsverhouding: EIGENDOM Eigenaar: Staat der Nederlanden Gebruik Gebruiker: Ministerie van Justitie Huurder: Rijks Justitiele Jeugdinrichting De Heuvelrug, locatie Eikenstein Contactpersoon: dhr. P. van Essen (030-694 22 11) Adres: Utrechtseweg 37, 3704 HB Zeist
--	---

2 Historische gegevens

De kindervetten van 1901 en de tuchtscholen

De Justitiële Jeugdinrichting Eikenstein in Zeist werd oorspronkelijk in 1904 gebouwd als tuchtschool voor meisjes naar een ontwerp van de toenmalige Ingenieur-architect voor de Gevangenen en Rechtsgebouwen W.C. Metzelaar (1848 – 1918). Tuchtscholen waren in 1904 een heel nieuw verschijnsel, zij vloeiden voort uit de 'Kinderwetten' die de liberale minister van Justitie Cort van der Linden in 1901 door de Kamer aanvaard wist te krijgen.¹

Tot het einde van de negentiende eeuw werd de rol die de Staat in het maatschappelijke leven zou moeten spelen als zeer beperkt gezien.² De uitvoering van het strafrecht, ook ten aanzien van jongeren was een overheidstaak, maar de zorg voor wezen en vondelingen was tot die tijd een taak van de 'Kerk' en het daaraan gelieerde particulier initiatief, zoals liefdadigheidsverenigingen. Tegen het einde van de negentiende eeuw veranderde dit beeld echter. Met betrekking tot de verwaarloosde jeugd ontstaat er vanaf 1890 samenwerking tussen de overheid en maatschappelijke organisaties.

In 1896 zette de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen een commissie aan het werk om advies uit te brengen over de vraag: 'Wat wordt er in Nederland door overheid, stichtingen, verenigingen of bijzondere personen, zowel stoffelijk als zedelijk gedaan ten behoeve van kinderen wier opvoeding door de daartoe geroepenen (...) wordt verwaarloosd? Behoort meer te worden gedaan? Zo ja, wat?'.³ Twee jaar later verscheen het rapport *Het vraagstuk van de verzorging der verwaarloosde kinderen*. Dit Nuts-rapport heeft in de Nederlandse kinderbescherming een grote rol gespeeld. Het presenteerde een uitvoerige staalkaart van instellingen en verenigingen die de wanorde van de verwaarlozing bestreden. Het inventariseerde welke maatregelen in de ons omringende landen waren genomen om kinderen te beschermen en het kwam met verbeteringsvoorstellen. Een van de voorstellen was het oprichten van een overkoepelende vereniging, wat in 1899 leidde tot de oprichting van de Bond tot Kinderbescherming. Onmiddellijk sloten 151 particulieren en 68 instellingen zich bij de bond aan.

Ook werd de overheid geadviseerd om preventief op te treden.⁴ Dit kon door het volgen van onderwijs te stimuleren, maar ook door bedelarij door kinderen streng aan te pakken. De invloed van het rapport op de kinderbescherming in Nederland was groot. Naast de oprichting van de Nederlandse Bond tot Kinderbescherming werden veel van de aanbevelingen overgenomen in de Kinderwetten.

Ondanks de maatschappelijke roep om betere kinderbescherming, stonden de politieke partijen in eerste instantie niet te springen om het probleem aan te pakken.⁵ Maar uiteindelijk gaven de voordelen van de Kinderwetten de doorslag. Nu zou er een instrument komen waarmee ouders uit de ouderlijke macht gezet konden worden. Zo werd langdurige heropvoeding mogelijk zonder dat ouders deze konden verstoren.

Op 1 december 1905 traden de Kinderwetten eindelijk in werking. Dit duurde zo lang omdat er allerlei nieuwe instellingen opgericht moesten worden om de wetten

¹ Floor Bal, *De invoering van de kindervetten in 1901*. In Historisch Nieuwsblad, jaargang 2007, nummer 9.

² <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/pedagogiek/1985-historische-pedagogiek-wetten-opvoeding.html>

³ Nelleke Bakker e.a., *Vijf eeuwen opvoeden in Nederland: idee en praktijk, 1500-2000*. Assen, 2006. Pag. 382 e.v..

⁴ Floor Bal.

⁵ Ontleend aan Floor Bal, *De invoering van de kindervetten in 1901*.

te kunnen uitvoeren, zoals de bouw van tenminste enkele van de geplande vijf tuchtscholen. De wetten bestonden uit drie delen: de Burgerlijke Kinderwet, de Kinderstrafwet en de Kinderbeginselenwet. Wat betreft het kinderstrafrecht stond in het vervolg niet de daad maar de dader voortaan centraal. Straf moest volgens Cort van der Linden een opvoedende kracht hebben. Het nieuwe strafrecht moest tegelijkertijd 'tuchtmiddel en opvoedmiddel' zijn. Langdurige celopsluiting kwam in het nieuwe gevangenisstelsel voor jongeren niet meer voor. In plaats daarvan zou er een nieuwe opvang komen: de tuchtschool. Door het kind te helpen kon de maatschappij meteen beschermd worden tegen de stijgende criminaliteit. Bovendien kon het door de langdurige dwangopvoeding niet meer terugkeren naar het verderfelijke milieu waar het vandaan kwam. De ouders van deze kinderen werden zo volledig buitenspel gezet.

De wet maakte een onderscheid tussen de nieuwe tuchtscholen en het veel strengere regiem van de rijksopvoedingsgestichten. Rijksopvoedingsgestichten bestonden al in Alkmaar, Avereest en Doetinchem voor jongens en voor meisjes in Montfoort.⁶ Met de invoering van de Kinderwetten kregen zij een nieuw doel: '(O)pleiding tot maatschappelijke bruikbaarheid, opheffing van jonge mensenlevens, behoud van kostelijke menschenzielen.'

De uitvoering van de strafrechtelijke kinderwet verliep bepaald niet vlekkeloos.⁷ Was aanvankelijk voorzien in de inrichting van een tuchtschool per arrondissement, in 1905 ging er een open in de vier windstreken van ons land. Bij de invoering van de Kinderwetten in 1905 beschikte Justitie over tuchtscholen in Ginneken bij Breda voor 60 jongens, in Haren voor 64 jongens, in Velsen ook voor 64 jongens, in Nijmegen voor 83 jongens en in Zeist voor 75 meisjes.

De tuchtscholen waren primair instellingen om straf te ondergaan, maar wel op een pedagogisch verantwoorde wijze. 'Zachte gevangenen' had de minister ze genoemd. Zij werden bestemd voor jongeren, die uit 'gemis aan weerstandsvermogen en van besef der noodzakelijkheid om zich aan tucht en regelen te onderwerpen' tot overtreding van de strafwet waren gekomen en een straf verdienden.⁸ Deze straf moest op hun karakter inwerken, zodat zij als een beter mens de school zouden verlaten. Ook 'ernstig weerspannigen', maar niet misdadige jongeren werden daar gedisciplineerd. Hun verzet tegen het ouderlijk gezag liet een misdadige aanleg vermoeden. Ouders konden na goedkeuring van de kantonrechter hun kind in een tuchtschool plaatsen, wanneer zij 'gewichtige reden van misnoegen over het gedrag' van hun kind hadden. In 1922 werd deze 'correction paternelle' afgeschaft.

Aanvankelijk was de maximale duur van een verblijf in de tuchtschool niet vastgesteld. Zeker in de aanvangsfase waren er rechters die slecht geïnformeerd waren over de aard van deze straf. Ze veroordeelden tot jarenlange tuchtschoolstraf, alsof het ging om een rijksopvoedingsinstituut! In 1909 werd het maximum gesteld op een half jaar voor kinderen beneden de 14 jaar en een jaar voor ouderen. Omdat het een korte maar gevoelige correctie moest zijn, worstelden de directies permanent met de tijdbesteding. Na een maand eenzame opsluiting in de cel waarin een kind alleen contact had met de directeur en de onderwijzer, volgde enig groepsonderwijs en stond wat handvaardigheid op het programma. Voor een echte vakopleiding was de tijd te kort. Uit ervaring bleek na enkele jaren, dat het nodig was onder de tuchtscholieren te differentiëren naar leeftijd en interesse en de tuchtscholen te onderscheiden naar ambachtsonderwijs of land- en tuinbouwonderricht.

⁶ S. Groenveld, *Wezen & boefjes – Zes eeuwen zorg in wees- en kindertehuizen*. Hilversum, 1997. Pag. 351.

⁷ Ontleend aan S. Groenveld – *Wezen & boefjes* en Nelleke Bakker e.a. – *Vijf eeuwen opvoeden in Nederland*.

⁸ Groenveld. Pag. 353 ev.

De vijf tuchtscholen werden ongeveer tegelijk gebouwd naar een grondpatroon, dat een uitdrukking vormt van haar intentie, een disciplineringsmachine te zijn.⁹ Disciplinerende orthopedagogische methoden drongen diep door in het dagelijkse leven. Het gebouw had één voordeur zowel voor het gesticht als voor de woningen van de inwonende directeur en adjunct-directeur. Links en rechts naast de hal ruimtes voor administratieve doelen, hun deur aan de lange gang waaraan het gesticht lag met verblijfszalen, werkruimten en speelplaatsen voor de 2de en 3de klasse. Op de verschillende klassen wordt in de volgende paragraaf dieper ingegaan. De achterkant van de directiewoningen, links en rechts van het voorplein gelegen, keek uit op de cellen, waarin de tuchtscholieren hun strafperiode aanvingen. De tuchtschool in Zeist, die iets bescheidener van opzet was, had hier slechts de spreekkamers van de arts en de geestelijke, zoals we in de volgende paragraaf zullen zien. Op de eerste verdieping van de achtereuleugel waren de slaapzalen met chambretten, kleine slaapkamertjes waar de nacht onder toezicht werd doorgebracht, en de zalen voor de medische en geestelijke verzorging.

De tuchtschool voor meisjes in Zeist

Voor de bouw van de tuchtschool in Zeist was eind 1903 al het landgoed Eikenstein aan de Straatweg naar Zeist, de tegenwoordige Utrechtseweg aangekocht. Rond 1900 was dit een uitvalsweg van Zeist met vooral vrijstaande villa's en landhuizen op vaak ruime eigen kavels. Tegenwoordig wordt het straatbeeld vooral gedomineerd door grote moderne kantoorcomplexen. Het gekochte terrein had een rechthoekige, licht trapeziumvormige vorm met zijn brede zijde langs de straat met daarop, naast het huis zelf, een koetshuis, biljartkamer, tuinmanswoning, serres

Situatietekening 1904 (Herkomst afbeelding: NA Den Haag)

⁹ Groenfeld. Pag. 354.

en een bergplaats. Alle gebouwen lagen links op het terrein, rechts was een park in Engelse landschapsstijl met slingerende paden. Op een overzichtstekening uit 1909, dus na de grote verbouwing van 1908, zien we echter ook veel elementen die uit de tijd van de aankoop van het terrein moeten dateren. Aan de achterzijde werd het terrein begrensd door een sloot, terwijl links een grintweg liep die de bedrijfsgebouwen, deels nog uit de tijd van het oude landgoed ontsloten, het tegenwoordige Laantje van Dreesmann. Metzelaar plaatste de nieuwe tuchtschool centraal op het terrein en, net als de andere tuchtscholen op enige afstand van de straat, zodat iets van de parkaanleg gespaard zou kunnen blijven. De plattegrond uit 1909 laat zien dat hij daar goed in slaagde. De villa zelf werd afgebroken, maar alle bijgebouwen bleven bestaan om door de tuchtschool te kunnen worden gebruikt. Uit een brief van de architect W.C. Metzelaar van 26 oktober 1903 aan de gemeente Zeist blijkt dat het Rijk haast heeft met de uitvoering van de plannen. Metzelaar vermeldt dat de Staten Generaal weliswaar nog akkoord moesten gaan, maar dat men van de gemeente wel uiterlijk 1 juli 1905 verwachtte dat de nieuwe tuchtschool op het gemeentelijke gas- en waterleidingnet kon worden aangesloten. April 1904 werd het complex aanbesteed. De laagste inschrijver bleek Th. H. Jansen uit Rump, gemeente Deil.

De plattegrond van de te bouwen tuchtschool week alleen aan de straatzijde iets af van de tuchtscholen voor jongens. Als we de plattegrond vergelijken met bijvoorbeeld die van de tuchtschool in Haren bij Groningen dan blijkt dat het inrichtingsgedeelte volkomen identiek is, maar dat de voorgebouwen, die sterk het gezicht van de tuchtschool bepaalden, verschilden. S. Groenveld geeft in zijn publicatie *Wezen & boefjes* de stappen weer die een tuchtschoolpupil moest doorlopen na te zijn opgenomen en die treffend de organisatie en ruimtelijke structuur van het gebouw verduidelijken:

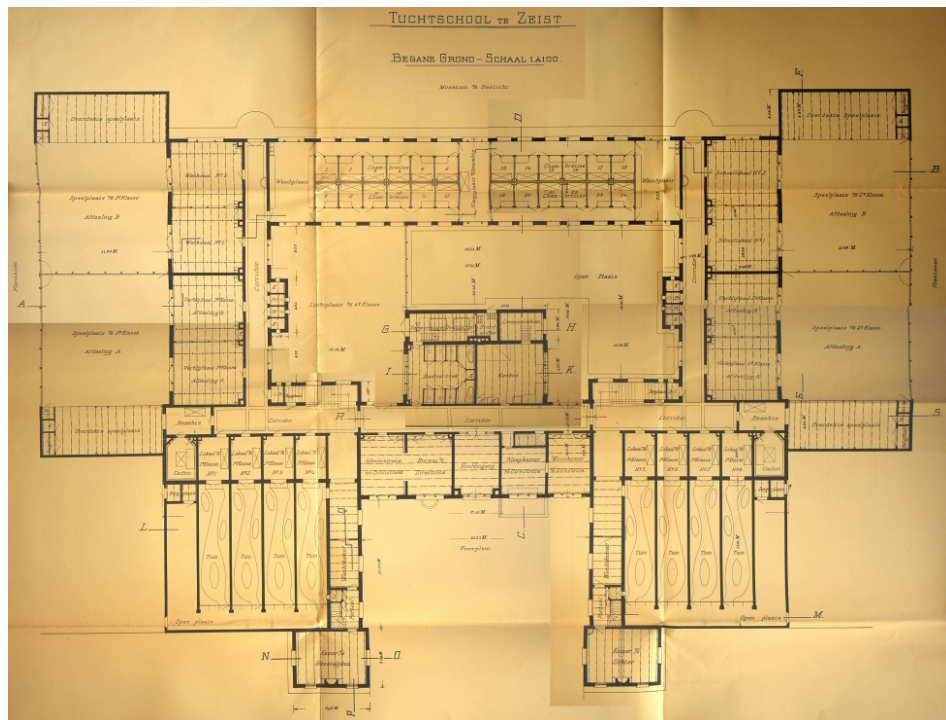
Bij zijn heropvoeding binnen een Rijksopvoedingsgesticht volgde de pupil een traject, dat begon met een periode van bezinning. Vanaf het tiende levensjaar mocht de regeringspupil of tuchtscholiër een maand lang in een cel in eenzaamheid zijn leven overwegen. In gesprekken met de directeur, de onderwijzer, de psychiater en een opvoedkundig ambtenaar werd hem bijgebracht dat hij zich diende te houden aan de regels van het gesticht. Na de periode in deze eerste klasse kwam het regeringskind en de tuchtscholiër in klasse 2, waar hij moest leren in gemeenschap zich gedisciplineerd te gedragen. Overdag volgde hij schoolonderwijs, vakonderwijs en godsdienstonderwijs. In de spaarzame vrije tijd of ten tijde van de nachtrust werd hij bewaakt, zodat bij het minste teken van gebrek aan beheersing opgetreden kon worden met vermaning of met straf. Als de opvoeding resultaat afwierp, promoveerde hij naar de derde klasse, waar hij zijn onderwijstraject vervolgde, maar met meer vrijheid. Hij leerde een gemeenschapsmens te worden door met zijn groepsgenoten om te gaan en vrijwillig de adviezen van zijn opvoeders op te volgen. Aan zijn beschavingspeil werd gewerkt. Zijn vrije tijd vulde hij met handenarbeid of andere vormende activiteiten. Mocht onverhoopt deze derde klasse niet haalbaar zijn, de pupil te weinig discipline bezitten, dan werd hij geplaatst in de vierde klasse, waar de regels strenger waren dan in de tweede klasse.

De hoofdopzet bestond uit vier vleugels in een carré geplaatst rond een binnenplaats:

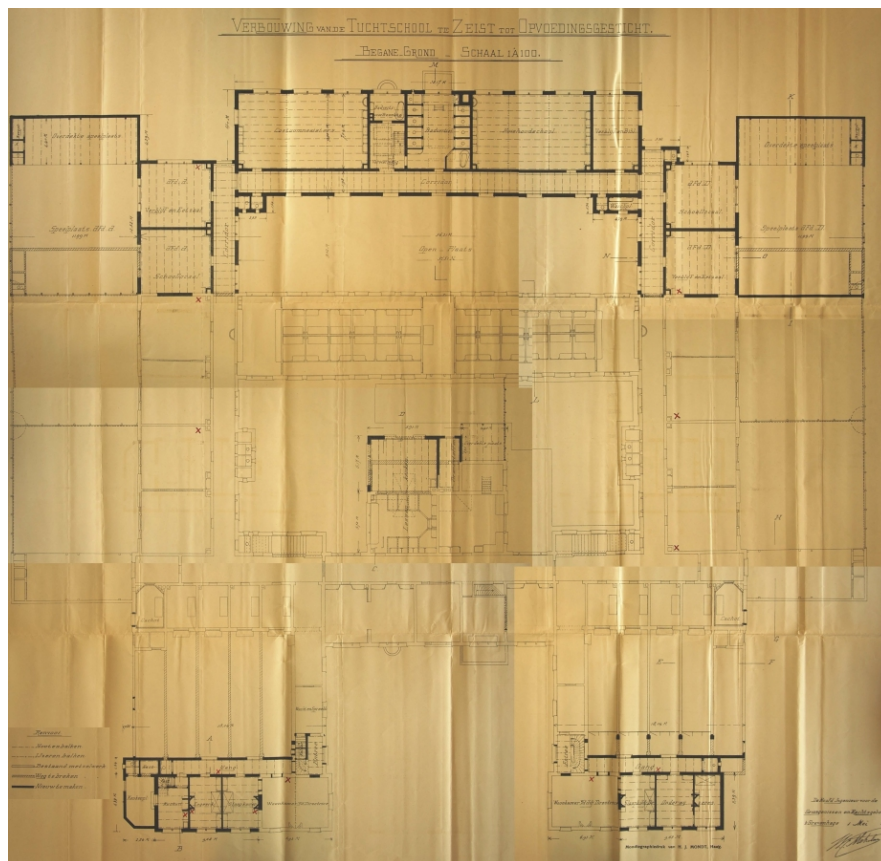
- o Een hoofdvleugel aan de voorzijde met een centraal deel van twee bouwlagen met een zolder, waarin de hoofdzakelijk de woningen en kamers van het personeel waren ondergebracht, zoals de directrice en de onderwijzers. Links op de begane grond was het kantoor van de directrice en de administratie. Aan de achterzijde liep op de begane grond en de

verdieping een lange gang die de dienstvertrekken ontsloot en tevens toegang gaf tot de zijvleugels.

- o Links en rechts van dit centrale deel stonden twee vleugels met elk twee bouwlagen onder een plat dak aan de zijde van het centrale deel. De uiteinden van deze vleugel, waar deze aansloot op de zijvleugels had echter maar een bouwlaag. De begane grond werd vrijwel geheel ingenomen door de acht cellen – 'lokaal van de 1^e Klasse' - waarin de pupillen hun eerste maand in eenzaamheid doorbrachten. Elke cel met een langwerpige 'wandeltuin'. Op de verdieping waren rechts enkele ziekenkamers en links de 'Verblijfzaal van de 4^e Klasse', de ruimte voor de 'afgeschreven' pupillen. Een aansluitende buitenruimte had dit lokaal niet. Op de binnenplaats was een omheinde ruimte afgeschoten die als 'Luchtplaats' was ingericht. Een benaming die in schril contrast staat met de 'Speelplaatsen' voor de tweede en derde klasse.
- o Vóór het hoofdgebouw waren twee naar voren stekende vleugels aangebracht van een bescheiden omvang, die samen met het hoofdgebouw een U vormden en het voorplein omsloten. Dit was ingericht met enkele gazonnen met bloemperken in ronde vormen waaromheen een rijweg liep. De huidige situatie geeft daarvan waarschijnlijk een goed beeld. Deze hele voorbouw bestond feitelijk uit twee zelfstandige gebouwtjes op de kop van twee bouwlagen en een zolder, ze staan er nog, die door middel van een brede gang met het hoofdgebouw waren verbonden. Deze gangen van een bouwlaag met een plat dak zijn nu verdwenen. Na de bouw bevatten de voorvleugels enkele spreek- en wachtkamers, dit in contrast met bijvoorbeeld de tuchtscholen voor jongens in Haren en Nijmegen, waar hier de veel forser uitgevoerde woningen van de directie stonden, ook daar door een gang met de hoofdbouw verbonden. De hele opzet van deze voorbouw in Zeist, met vertrekken die ook makkelijk elders in het gebouw ondergebracht hadden kunnen worden, diende waarschijnlijk hoofdzakelijk een architectonisch doel. Zo werd, analoog aan de situatie bij de andere tuchtscholen, een aangenaam beeld aan de zijde van de straat te gecreëerd, kreeg het voorplein een meer besloten karakter en werden tevens de cellen met hun tuinen links en rechts afgeschermd van de openbare weg.
- o Aan de achterzijde van het centrale deel van de voorvleugel was een even hoog bouwdeel met dezelfde architectuur van de binnenplaats afgescheiden, waar op de begane grond de badkamers, keuken met aansluitende levensmiddelenkelder en de verwarmingsruimte waren ondergebracht. Op de verdieping was de kerk. Links en rechts, in de hoeken van de binnenplaats waren, en zijn de beide hoofdtrappenhuizen.
- o De beide zijvleugels omvatten elk vier lokalen met aansluitende speelplaatsen aan de buitenzijde van het gebouw, waarvan zelfs een deel overdekt. Rechts was het gedeelte voor de tweede klasse met twee verblijfszalen en twee schoollokalen en links het gedeelte van de derde klasse met eveneens twee verblijfszalen en verder twee werkzalen. Feitelijk bestonden deze vleugels uit niet meer dan een begane grond. Op de verdieping waren alleen gangen aanwezig die de slaapzalen op de verdieping van de achtervleugel ontsloten.
- o De achtervleugel omvatte niet meer dan vier slaapzalen, twee per verdieping met aan de uiteinden wasplaatsen. Elke slaapzaal omvatte 12 chambrettes.

Plattegrond van de begane grond, 1904 (Herkomst: NA Den Haag)

Plattegrond van de begane grond, uitbreiding in 1908 (Herkomst NA Den Haag)

1908 – Van tuchtschool naar rijksopvoedingsgesticht voor meisjes

De capaciteit van de tuchtscholen – totaal een kleine driehonderd plaatsen – bleek weldra te groot. Vanaf 1921 waren twee tuchtscholen voor jongens in Ginneken en Nijmegen toereikend; de tuchtschool voor meisjes (Zeist) was ook veel te groot.¹⁰ Eind 1909 verhuisde de tuchtschool voor meisjes in Zeist naar Montfoort, terwijl het rijksopvoedingsgesticht van uit Montfoort naar Zeist ging.¹¹

De complete bezetting van beide instellingen verhuisde dus en het nieuwe rijksopvoedingsgesticht in Zeist was feitelijk de voortzetting van diezelfde instelling in Montfoort.

In het Kasteel van Montfoort, zoals de nog resterende voorburch van het oude kasteel wordt genoemd, werd in 1859 een rijksgevangenis voor jeugdige delinquenten gevestigd. Onder invloed van meer verlichte ideeën kwam er daarnaast een "huis van verbetering en opvoeding" voor meisjes. De gevangenis was bestemd voor meisjes die bij aanvang van het uitzitten van de straf jonger waren dan 16 jaar. Het genoemde opvoedingsgesticht was bedoeld voor meisjes die de wet hadden overtreden maar - naar men aannam - met minder 'harde' maatregelen weer op het rechte pad konden worden gebracht. Er was dus duidelijk sprake van twee afzonderlijke groepen, hoewel pas in 1891 een apart deel van het gebouw bestemd werd als bijzondere strafgevangenis. De wijze waarop de meisjes behandeld werden veranderde in de loop van de tijd. Vanaf 1886 sprak men van 'verpleegden' en kreeg de inrichting de naam 'Rijksopvoedingsgesticht voor meisjes'.

Om de tuchtschool in Zeist geschikt te maken voor zijn nieuwe functie moest het worden verbouwd en weer was het ingenieur-architect W.C. Metzelaar die de tekenpen hanteerde. Op 20 juli 1908 werd de verbouwing aanbesteed aan aannemer J.P. Rieken uit Amsterdam. Eind januari 1909 blijkt de nieuwbouw al half opgetrokken. Voor de uitbreiding gebruikte Metzelaar dezelfde vormtaal als voor het bestaande gebouw, zodat op stilistische gronden niet uit te maken is wat oud en wat nieuw is. In veel opzichte betekende de verbouwing van 1908 een vergroting en geen ingrijpende verandering in de organisatie van het gebouw. Zo werd de voormalige achtervleugel met de slaapzalen met een verdieping verhoogd, waartoe aan het eind van de gangen op de verdiepingen nieuwe trappenhuizen moesten worden gemaakt. De indeling van de nieuwe tweede verdieping was echter volkomen gelijk aan de al bestaande met twee zalen van elk twaalf chambrettes. Ook ze zijvleugels behielden hun oude opzet, alleen werd aan elke zijde aan de bestaande vier lokalen er twee toegevoegd, maar ook hier bleef de oude opzet met op de lokalen aansluitende speelplaatsen, waarvan een deel overdekt, gewoon bestaan.

Wel een verandering was dat de oude indeling in vier klassen klaarblijkelijk minder streng werd doorgevoerd. Het oude verblijfslokaal voor de vierde klasse werd verbouwd tot een slaapvertrek voor zieken en een kamer voor een inwonend beambte, zonder dat een vergelijkbare ruimte elders werd toegevoegd. Ook de luchtplaats voor deze groep keerde in de nieuwe opzet niet terug. Van de cellen voor de opvang van nieuwe pupillen worden op de bouwtekeningen uit 1908 links alle scheidingsmuurtjes tussen de smalle wandeltuinen gesloopt, zodat er ruimte ontstond voor een gemeenschappelijke tuin, hoewel de cellen zelf blijven bestaan. Rechts blijft het meeste bij het oude, alleen worden de tuintjes aan de voorzijde iets ingekort om enige afstand te creëren tot de nieuwe woning voor de adjunct-directrice. Op een plattegrond van het complex van oktober 1909 zien we in de cellen ook de oude omschrijving 'Lokaal van de 1^e Klasse' weer terugkomen, de vermelding van de tweede en derde

¹⁰ Nelleke Bakker e.a., Vijf eeuwen opvoeden in Nederland: idee en praktijk, 1500-2000. Pag. 389 e.v..

¹¹ http://www.rhcrjinstreek.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=94&Itemid=24. Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard in Woerden.

klasse komen nergens meer tegen. Waarschijnlijk bleef het systeem van isolatie als eerste opvang gehandhaafd, maar werd er wel een nuance aangebracht tussen pupillen die in volstreekte isolatie werden gehouden (rechts) en pupillen die voldoen gesocialiseerd waren om van een gemeenschappelijk tuin te kunnen profiteren (links). Het heeft er echter de schijn van dat de harde indeling in vier klassen zoals die eerst in de ruimtelijke indeling van het gebouw tot uiting kwam, in de nieuwe opzet van het gebouw van zijn scherpe kantjes was ontdaan.

Aan de voorzijde van het complex werden de beide gebouwtjes met spreekkamers uitgebouwd tot volledige woningen voor de directrice (links) en adjunct-directrice (rechts) met boven kleine appartementen voor inwonende onderwijzeressen.

Van de hoofdvleugel werden links en rechts de delen van een bouwlaag van een verdieping voorzien, maar de belangrijkste verbouwing was wel het toevoegen van een geheel nieuwe achternleugel, waardoor de oude achternleugel met de slaapzalen in een 'middenvleugel' veranderde en er een tweede binnenplaats ontstond. In de nieuwe vleugel van een bouwlaag met een plat dak kwam een lokaal voor kostuumnaaisters, een huishoudschoollokaal en een bibliotheek. In het midden van deze nieuwe vleugel kwamen de ruimte voor de centrale verwarming en de badvertrekken, een wat merkwaardige combinatie met schoollokalen. Ze moesten echter wijken voor het vergroten van de bestaande keukens met een leskeuken in het bestaande gebouw tegen de achterzijde van de hoofdvleugel. Nog was daar niet voldoende ruimte zodat dit bouwdeel moest worden uitgebreid met een kleine uitbouw met plat dak. De kerk bleef daarboven op de verdieping. Waarschijnlijk ook nieuw was een verenigingslokaal dat we links naast een overdekte speelplaats op een plattegrond uit 1909 zien verschijnen. Een zelfstandig gebouw met een grote zaal, een eigen entree met toiletten en een podium dat gebruikt kon worden voor bijeenkomsten en eventueel voorstellingen.

Uit de al eerder genoemde situatieschets van oktober 1909 blijkt hoeveel functies er op het terrein rondom de inrichting waren ondergebracht, deels in de oude landgoedgebouwen. Er is sprake van meerdere boomgaarden, meerdere plantenkassen, meerdere moestuinen, hokken voor kippen en varkens, een wasserij, etc.. Metzelaar stelde voor indien nodig de stal en de schuur van de tuinmanswoning in te richten voor zuivelbereiding, als men van plan was dat vak te gaan onderwijzen.

Veranderingen in het interbellum

In de periode na de grote verbouwing van 1908 – 1909 noteerden we ten aanzien van de gestichtsgebouwen zelf vooral technische aanpassingen en het oplossen van problemen. In 1921 werd rechts van het gesticht een particuliere woning aangekocht als huisvesting van de directrice. Zij zou daar echter niet lang plezier van hebben, want vanaf 1931 werd door Rijkswaterstaat plannen ontwikkeld voor de verbreding van de weg Urecht – Zeist. Volgens de plannen zou de nieuwe grens met de weg zeven meter van de gestichtsgebouwen komen te liggen, tegenwoordig is die afstand door de aanwezigheid van een zelfstandig fietspad nog minder, maar de woning van de directrice zou door de nieuwe plannen zo goed als gehalveerd worden. Niets wijst er op dat er iets aan de plannen tot verbreding van de weg werd gewijzigd en kort na maart 1934 werd de bestaande woning afgebroken. Aansluitend werd de nieuwe, nog bestaande woning gebouwd, nu particulier bezit, die eind juli 1935 was voltooid.

In 1936 werd het nog bestaande transformatorhuisje links op de hoek van het terrein gebouwd. Dit werd bewust op wat grotere afstand van het gestichtsgebouw gezet om ruimte te houden de recreatiezaal, het verenigingslokaal uit 1909, te kunnen uitbreiden. In 1941 werd de naam 'Eikenstein' in metalen letters op de voorgevel aangebracht. Ze sieren nog steeds het gebouw. Het tegeltableau met daarop 'Rijksopvoedingsgesticht'

werd daartoe weggebroken. Het is voor het eerst dat de naam Eikenstein wordt gebruikt voor de inrichting zelf.

Na de Tweede Wereldoorlog

Na de oorlog veranderde er in eerste instantie ook nog maar weinig. Als we de revisietekeningen uit 1949 bekijken dan zien we in feite niets anders dan het gebouw uit 1909. De cellen van de eerste klasse zijn kamers geworden, maar de indeling van de tuinen is nog als van ouds. Ook zijn de slaapzalen nog steeds ingericht met chambrettes. Links op het terrein staan nog een aantal van de bijgebouwen, deels uit de tijd van het landgoed, dus vóór 1903.

In 1950 vond een belangrijke wijziging in de organisatie plaats. Op 29 november werden de gebouwen als gevolg van de 'hergroepering der Rijksgestichten' bestemd voor een nieuw op te richten Rijksobservatiegesticht voor jongens. De wijziging behelsde ook het plan in de gebouwen meerdere gezinnen te huisvesten:

De twee vleugels aan de voorkant van het gebouw gelijkvloers en op de eerste etage geschikt te maken voor de huisvesting van totaal vier gezinnen, elk bestaande uit drie tot vier personen

De bovenetage van de voormalige wasserij, een van de bijgebouwen op het terrein, geschikt te maken voor de huisvesting van ongeveer vijf personen

Het hele gebouw van de voormalige wasserij geschikt te maken voor de huisvesting van meerdere gezinnen

In 1951 werden de twee voormalige directiewoningen verbouwd zodat er in totaal vier woningen ontstonden.

In 1962 werden de sportvelden achter het gebouwencomplex aangelegd met onder andere een voetbalveld. Tegenwoordig ligt het sportveld nog steeds achter de richting, maar door de latere uitbreidingen van Eikenstein is de situatie hier totaal gewijzigd.

In 1973 en 1974 vonden er wat ondergeschikte verbouwingen plaats aan de directeurswoning en de beide woningen naast het voorplein. De gangen die beide huizen met de inrichting verbonden waren er toen al niet meer en op een overzichtstekening uit 1969 lijken ze al niet meer aanwezig. Hoewel hier geen bouwtekening van voorhanden is moet het slopen van deze gangen ook van invloed zijn geweest op de inrichting van het terrein. De beide tuinen behorende bij de cellen werden heringericht en werden feitelijk een soort annexen van het voorplein. In dezelfde periode, waarschijnlijk de jaren zestig moeten ook veel houten puin van doorgangen zijn vernieuwd. Zeker geldt dat voor de buitendeuren in de al genoemde cellen, die in vensters werden veranderd of geheel nieuw moesten worden vervaardigd, zoals ter plaatse van de gesloopte gangen, maar gezien de overeenkomsten in vormgeving moet dit ook voor de puin in de huidige zes groepsverblijven binnen de oudbouw gelden.

Tekeningen uit 1981 en 1984 laten alweer grote veranderingen zien, waarvan het helaas niet duidelijk is wanneer deze tot stand kwamen. Op de begane grond zijn de twaalf lokalen in de zijvleugels twee aan twee samengevoegd tot de huidige zes lokalen, alle voormalige cellen aan de voorzijde zijn veranderd in werkkamers, onder andere ten behoeve van de diverse administratieve functies, maar ook voor de leiding en als spreek- en vergaderkamers. Hetzelfde geldt voor de vertrekken daarboven op de verdieping. Ook in de middenvleugel, waar oorspronkelijk alleen

slaapzalen waren ondergebracht zien we dat de begane grond al voor de (linker) helft een nieuwe functie had gekregen, er was een medische afdeling in ondergebracht en er waren zes isoleercellen gebouwd. De isoleercellen zijn er nog, ze werden alleen in later tijd vergroot. Op de verdiepingen bleven de slaapzalen gehandhaafd. Ook de vier toiletblokken die in de beide binnenplaatsen waren uitgebouwd, twee per binnenplaats, werden vervangen door nieuwbouw in oude trant, waarbij de beide blokken op de tweede binnenplaats werden vergroot ten opzichte van hun voorgangers.

In 1987 vond een grote uitbreiding van het complex plaats, dat daarbij voor het eerst sinds 1908 op een geheel nieuwe leest zou worden geschoeid. Het ontwerp was van Architecten Kollektief Heijdenrijk uit Amersfoort. De naam van de inrichting was inmiddels veranderd in 'Rijksinrichting voor jongens'. Links, rechts en achter zou nieuwe vleugels worden toegevoegd. De oude zes speelplaatsen zouden de kern gaan vormen van zes nieuwe woongroepen, waarbij de lokalen als dagverblijf zouden fungeren en de kamers in de nieuwe vleugels links en rechts werden ondergebracht. In de nieuwe achtervleugel kwam onder andere een gymzaal. De nieuwbouw borduurt ruimtelijk voort op de door Metzelaar ontworpen structuur met behoud van de functionele relatie tussen de verschillende bestaande ruimten. De klaslokalen werden getransformeerd tot woonkamers, terwijl de oude speelplaatsen feitelijk hun oude functie behielden. Door de nieuwbouw als een nieuwe schil om de oudbouw heen te leggen, met daarin de kamers van de pupillen ter vervanging van de oude slaapzalen, kregen deze buitenplaatsen een gesloten karakter, dat uit oogpunt van beveiliging ook werd gewenst. De nieuwbouw kreeg een eigentijdse vormgeving waarbij de gele bakstenen en groene kozijnen op een aangename wijze contrasteren met de rode kleuren van de oudbouw.

In de jaren negentig werd de oudbouw gerenoveerd, waarbij onder andere verlaagde plafonds werden aangebracht. In 1994 werd de huidige portiersloge gebouwd.

In de eenentwintigste eeuw volgde nog een derde grote uitbreiding, waarbij aan de achterzijde een meisjesafdeling werd toegevoegd en de inrichting veranderde in een Justitiële Jeugd Inrichting.

3 Demarcatie per bouwdeel of cluster

Algemeen

In dit hoofdstuk wordt per onderdeel de monumentwaarde en de aanraakbaarheid van de verschillende onderdelen aangegeven. De demarcatie beperkt zich daarbij tot de oudbouw. Per bouwlaag wordt dit op de demarcatietekeningen aangegeven en aangevuld in de onderstaande toelichting. Op de tekeningen zijn de diverse demarcatie symbolen aangegeven. In de toelichtende tekst zijn de diverse kleursymbolen ook aangegeven.

De stedenbouwkundige context en de terrein- en tuinaanleg

De Justitiële Jeugd Inrichting Eikenstein ligt nu op een strak ingekaderd rechthoekig terrein aan de Utrechtseweg, temidden van grote kantoorgebouwen. Rechts sluit een bij de inrichting behorend parkeerterrein aan op het rechthoekige inrichtingsterrein. Links en rechts van de inrichting leiden wandelpaden in het groen naar de achterliggende woonwijken met flats en eengezinswoningen. Het linker pad, het Laantje van Dreesmann was oorspronkelijk een belangrijke ontsluitingsweg voor het instellingsterrein, waaraan veel bijgebouwen lagen. Nu heeft het die betekenis nagenoeg geheel verloren. Beide paden vormen nu brede groene marges tussen de JJI en de aangrenzende bedrijfsterreinen. Voor de inrichting loopt de drukke verkeersweg, waarvan de fietspaden met stoep maar enkele meters afstand van de beide woningen, die ooit tot de inrichting behoorden.

Rond 1900 stonden hier langs de weg vooral particuliere huizen, waarvan enkele landhuizen met een wat grotere omvang op een ruimer terrein. De Utrechtseweg was toen veel smaller, hij werd in 1934 verbreed tot ongeveer zijn huidige breedte, waarvoor verschillende huizen moesten worden gesloopt. Eikenstein behoorde tot de categorie 'grotere landhuizen' met veel bijgebouwen en een eigen parkaanleg in Engelse landschapsstijl.

In zijn ontwerp uit 1904 behield Metzelaar veel van de oorspronkelijke aanleg van het landgoed – vrijwel alle bijgebouwen, links op het terrein en de parkachtige structuur met slingerende paden aan de zijde van de weg. Momenteel is daar niets meer van over. In de loop van de eeuw werden alle bijgebouwen gesloopt en momenteel staat links, rechts en achter rondom het gebouw van Metzelaar de nieuwbouw uit de late twintigste eeuw. De tuchtschool zelf werd op enige afstand van de weg gebouwd, zodat er een ruim en groen voorplein ontstond, aan de zijde van de inrichting U-vormig door het hoofdgebouw met zijn beide naar voren stekende vleugels omsloten, waarin in 1908 woningen werden ondergebracht. De verbreding van de weg had hier weliswaar geen direct gevolg voor de gebouwen zelf, maar tastte wel het groene en ruime karakter van het voorplein aan. Dit karakter werd nog verder aangetast door de sloop van de beide bouwdelen in de jaren zestig van de vorige eeuw, die de woningen met het hoofdgebouw verbonden, waardoor de ruimte direct voor de inrichting met de hoofdingang zijn besloten karakter verloor en het huidige rommelige beeld ontstond, waarbij beide woningen – waarvoor momenteel het plan bestaat om deze te verbouwen tot resocialisatiewoningen – duidelijk met hun achterkant naar het front van de inrichting staan. De ruimte van het voorplein met zijn gazon loopt nu links en rechts weg in ruimten met een veel steniger karakter en verzandt rechts zelfs in een fietsenstalling.

Van het oorspronkelijke ontwerp van Metzelaar bleven dus verschillende elementen behouden, maar ging de samenhang verloren. De vormgeving van het groen op het

voorplein is een moderne interpretatie van het oorspronkelijke ontwerp, maar wel in dezelfde geest vormgegeven.

Het verdient aanbeveling de gehele situatie aan de voorzijde van het complex nog eens te bezien en een samenhangend plan te maken, waarbij de verloren gegane kwaliteiten zoveel mogelijk worden hersteld. Daarbij zal vooral gekeken moeten worden naar de (niet meer aanwezige) ruimtelijke samenhang van de woningen en het hoofdgebouw en de detaillering van de inrichting zoals de aanwezige verkeersborden en de beveiliging langs de voorgevel van het hoofdgebouw. Armoedig vormgegeven elementen als fietsenstallingen kunnen misschien beter elders worden ondergebracht.

Na de Tweede Wereldoorlog werd het gebied steeds meer onderdeel van de stad Zeist. Was het gebied achter de inrichting rond 1900 vooral agrarisch van karakter, in het laatst van de twintigste eeuw verrezen hier steeds meer nieuwbouwwijken. Langs de Utrechtseweg verschenen in dezelfde periode steeds meer grootschalige kantoorcomplexen, die dit deel van de straatweg nu domineren, hoewel op enkele plaatsen ook iets van de woonbebouwing gespaard bleef.

Het exterieur

Eikenstein werd in zijn eerste opzet gebouwd als Tuchtchool voor meisjes in 1904 door W.C. Metzelaar en in 1908 al weer vergroot door dezelfde bouwmeester toen het complex in gebruik werd genomen als Rijksopvoedingsgesticht voor meisjes. Beide bouwcampagnes werden echter uitgevoerd in dezelfde vormtaal zodat we het gebouw dat in 1909 tot stand was gekomen in zijn geheel als 'oudbouw' kunnen beschouwen ten opzichte van de eerstvolgende grote uitbreiding die pas in 1987 zou worden uitgevoerd. Alle bouwdelen zijn van baksteen. De enige uitzondering is de fraaie overdekte plaats van hout op de eerste binnenplaats uit 1908.

Gevels

Alle muren zijn opgetrokken met rode machinale bakstenen in kruisverband en het vlakke muurwerk wordt verlevendigd met segmentbogen en banden van oranje-rode verblendsteen. Aan de bovenzijde van de plintzone is het muurwerk iets rijker uitgevoerd in de vorm van een terugliggende bloktand van op zijn kant gezette koppen van machinale stenen tussen twee banden van verblendsteen. Niet alleen de gebruikte bakstenen zorgen voor levendige muurvlakken, de kleur van de voegspecie was daar bij aangepast – voor de machinale stenen gewoon geel-grijs tot grijs (afhankelijk van de ouderdom van het voegwerk en de gebruikte specie, kalkspecie of portland) en voor de verblendsteenonderdelen met een rood gekleurde voegspecie. Veel jongere herstellingen vallen daardoor een beetje uit de toon, zoals de toiletblokken op de eerste binnenplaats, waar wel de bakstenen met zorg zijn uitgezocht, maar niet het voegwerk werd aangepast.

In 2006 is door Josefien & Co een kleuronderzoek naar de geschilderde onderdelen in de voorgevel uitgevoerd.¹² Uit dit onderzoek is gebleken dat de oorspronkelijke kleuren afgestemd waren op de natuurlijke kleur van de gebruikte bouwmaterialen. Dit betekende dat de kozijnen en alle onderdelen van de daklijsten geschilderd waren in een (baksteen) gele kleur. De ramen waren oorspronkelijk geschilderd in een donkerbruine kleur.

¹² Zie "Verslag van een kleurhistorische Quick-scan", kleuronderzoek naar het exterieur van de voormalige tuchtchool voor meisjes 'Eikenstein' te Zeist. Uitgevoerd door Josefien & Co uit Aalsmeer, in augustus 2006.

*Reconstructie van de oorspronkelijke kleuren op basis van het kleuronderzoek uit 2006.
(Tekening afkomstig uit genoemd verslag)*

Een karakteristiek van het gebouw is dat Metzelaar deze vormgeving rondom toepaste en geen onderscheid maakte tussen voor- achter- of zijgevels. Van alle bouwdelen zijn er maar twee met schuine daken, het centrale deel van de hoofdvleugel en de twee woningen aan het voorplein. Alle oude daken, uit 1904, hebben royale dakoverstekken van hout met versierde korbeeltjes en gedecoreerde windveren lang de dakranden van de topgevels. De dakpannen zijn donkerrode geglazuurde Bouletpannen. De pannen op de uitbreidingen van de woningen uit 1908 zijn van hetzelfde type maar helderrood. De meeste daken zijn echter plat en Metzelaar maakte wel een onderscheid tussen de bovenbeëindiging van de naar buiten gerichte gevels en die rondom de binnenplaatsen. Bij de eerste gevels schiet de gevel door tot boven het dakvlak in de vorm van een lage borstwering met op regelmatige afstanden lage rechthoekige pinakels van baksteen, waarvan er verschillende zijn uitgevoerd als ventilatiekoker. Borstwering en pinakels zijn afgedekt met oranje-rode geglazuurde Tuiles du Nord. Aan de achterzijde van de voormalige achternvleugel uit 1908 bevindt zich nog de stomp van de voormalige schoorsteen van de verwarmingsketels.

In de demarcatietekeningen hebben alle muren en wanden een kleur gekregen die de mate van aanraakbaarheid aangeeft. In het geval van de binnenmuren (bijvoorbeeld van de gangen in de hoofdbouw) zijn wij bij het toekennen van een markering uitgegaan van de muur zelf, als structurerend element. Daarbij is geen rekening gehouden met bijvoorbeeld later dichtgezette deuropeningen, waarvan de vulling strikt genomen natuurlijk een andere waarde toegekend kan worden dan de muur. Dergelijke nuances zijn in de demarcatietekeningen achterwege gelaten. Op basis van dit onderzoek kan gesteld worden dat zowel de bouwdelen zelf als de oorspronkelijke ruimtelijke structuur nog in hoge mate aanwezig zijn (rood).

Vensters

De vensters kennen een tamelijk grote variatie, die zich in de meeste gevallen wel tot enkele basistypen laten herleiden. In het bestek uit 1904 worden ze als volgt omschreven:

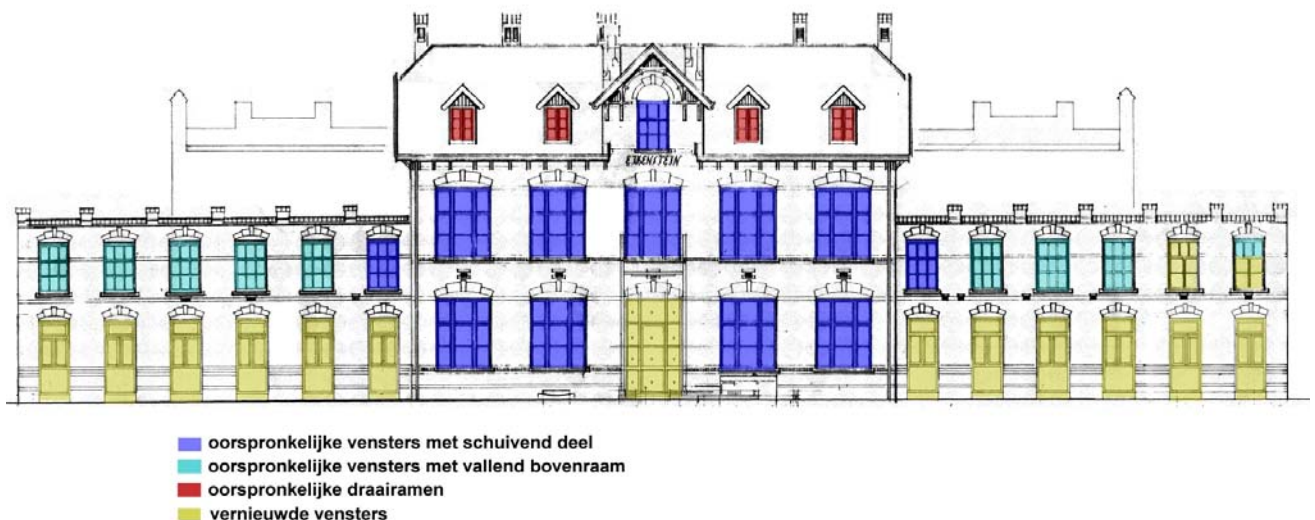
*'Van de ramen in den voorgevel moeten de middelste van de onderramen schuivend gemaakt worden, verder zijn van de ramen in de beambtenvertrekken en de 3 ramen in de topgevels de benedenramen schuivend.
Achterovervallende bovenramen moeten gemaakt worden voor die in den corridor en trappenhuizen en wel het middenraam, voor die in de kerk, voor die in de vertrekken voor levensmiddelen, het badvertrek en de keuken en de ramen in de magazijnen, in verblijfzaal 4de klasse en de ziekenvertrekken alle bovenramen; alle overige ramen zijn vast.'*

In de huidige situatie zijn ruwweg drie typen vensters te onderscheiden:

- die vensters die zijn uitgevoerd met een schuivend onderraam
- die vensters die een vallend bovenlicht hebben
- die vensters die geheel of gedeeltelijk vernieuwd zijn

Het is belangrijk om te constateren dat in de voorgevel (en in de topgevels van de hoofdbouw) naast de 'achterovervallende bovenlichten' ook schuivende onderramen zijn toegepast. Het merendeel van deze schuiframen is er nog. Onderstaande afbeelding geeft hier een goed overzicht van. In de overige gevels zijn doorgaans alleen vallende bovenlichten toegepast.

In de onderstaande toelichtende tekst op de demarcatietekeningen zal nog uitvoeriger op de afzonderlijke vensters per gevel en per ruimte worden ingegaan. Geconcludeerd kan worden dat van het merendeel van de vensters het kozijnhout en in iets mindere mate ook het raamhout nog oorspronkelijk is, inclusief de oorspronkelijke roedenindeling. Van de glasruiten is eveneens een deel vermoedelijk nog oorspronkelijk. Die ruiten die met glaslatten in het raamhout zijn vastgezet zijn met zekerheid vernieuwd. Dit glas heeft doorgaans ook een andere weerkaatsing van het licht. Daar waar de ruiten nog met stopverf in het raamhout zijn gezet, is het mogelijk dat het glas nog uit de bouwtijd dateert. Dit glas heeft doorgaans een wat onregelmatiger oppervlak en een andere, minder harde weerspiegeling.

Het interieur

Begane grond - hoofdbouw

Ruimte 0.01.01, 01A, 01B, 0.03.01, 0.04.03 en 0.04.04 entree, portiersloge met aangrenzende ruimtes

- Vloer: Vloerafwerking: modern (groen).
- Wanden: Muren dateren uit de bouwtijd (rood), de afwerkingslaag is aangebracht tijdens meest recente verbouwing in 2003-2005 (groen).
- Plafond: Verlaagde plafonds (groen), aanwezigheid van een oorspronkelijk plafond daarboven is onbekend, daarom eerst overleg! (oranje)
Verwachting is hier echter laag, gelet op de ingrijpende aard van eerdere werkzaamheden.
- Kozijnen: De samengestelde driedelige venster behoren tot de oorspronkelijke opzet van het gebouw (rood). De drie vensters zijn van elkaar gescheiden door houten stijlen, welke gebiljoend en voorzien zijn van een kapelletje. Houten kozijnen, stijlen en hardstenen vensterbanken zijn oorspronkelijk: rood.
- Ramen: Raamhout is oorspronkelijk (rood), buitenste bovenlichten zijn mogelijk gewijzigd. Onderramen van het middelste deel is schuivend. Voorzetramen zijn later toegevoegd (groen)
- Deuren: Ingangsportaal hoofdgebouw: niet oorspronkelijk, aangebracht in 1987 (groen), overige deuren: niet oorspronkelijk (groen)
- Installaties: niet oorspronkelijk (groen)

Ruimte 0.04.05, .05A en .06

- Vloer: Vloerafwerking: niet oorspronkelijk (groen).
- Wanden: Buitengevel en gangmuur behoren tot de oorspronkelijke structuur van het gebouw. Van de scheidingsmuren waarschijnlijk alleen die tussen kamer .05A en .06 (rood), overige muren van latere datum (groen).
- Plafond: Verlaagde plafonds (groen), aanwezigheid van een oorspronkelijk plafond daarboven is onbekend, daarom eerst overleg! (oranje)
- Kozijnen: Van de 6 gevelopeningen in het rechter deel van de voorgevel zijn de buitenste twee (dus in 1^e en 6de gevelas) niet oorspronkelijk. Deze zijn wel uitgevoerd naar historisch beeld. In de overige 4 gevelopeningen bevonden zich oorspronkelijk openslaande deuren. Waarschijnlijk met een verbouwing in de jaren '60 zijn alle vensters voorzien van een voorzetkozijn. Het oorspronkelijke kozijnhout is nog aanwezig (rood). De draairamen zijn nieuw. Zowel de deuren als de bovenlichten hadden oorspronkelijk een roedenverdeling in kleine ruitjes.
- Ramen: De 6 ramen die er nu zitten zijn niet oorspronkelijk: groen.
- Deuren: Deuropeningen naar kantoorruimtes (ruimte 0.04.05, 05A en 0.04.06) met omlijsting en hardstenen neuten zijn oorspronkelijk (rood), deuren zelf zijn mogelijk nog oorspronkelijk (oranje).
Deuropening tussen ruimte .05A en .06 is niet oorspronkelijk (groen)
- Installaties: Niet oorspronkelijk (groen).

Ruimte 0.04.01, 0.17.01, 0.17.02 kantoorruimtes

- Vloer: Vloerafwerking: niet oorspronkelijk (groen).
- Wanden: Buitengevel en gangmuur, en waarschijnlijk ook de scheidingsmuren tussen de kamers, behoren tot de oorspronkelijke structuur van het gebouw: rood.
- Plafond: Verlaagde plafonds (groen), oorspronkelijk afwerking plafond onbekend, dus eerst overleg! (oranje)
- Kozijnen: Waarschijnlijk vernieuwd in de jaren '60: groen.

Van de 6 gevelopeningen in het rechter deel van de voorgevel zijn de buitenste twee (dus in 1^e en 6de gevelas) niet oorspronkelijk. Deze zijn wel uitgevoerd naar historisch beeld. In de overige 4 gevelopeningen bevonden zich oorspronkelijk openslaande deuren. Waarschijnlijk met een verbouwing in de jaren '60 zijn alle vensters voorzien van een voorzetkozijn. Het oorspronkelijke kozijnhout is nog aanwezig (rood). De draairamen zijn nieuw. Zowel de deuren als de bovenlichten hadden oorspronkelijk een roedenverdeling in kleine ruitjes.

Ramen: De 6 ramen die er nu zitten zijn niet oorspronkelijk: **groen**.

Deuren: Deuropeningen naar kantoorruimtes (ruimte 0.04.01, 0.17.01, 0.17.02) met omlijsting en hardstenen neuten zijn oorspronkelijk (rood), deuren zelf zijn mogelijk nog oorspronkelijk (oranje).

Installaties: niet oorspronkelijk (groen)

Voorgevel, linker deel

Detail van de voorgevel, uitsnede uit de bouwtekening uit 1904 (NA Den Haag)

Ruimte 0.01.02, 0.01.03 en 0.01.08 gang

Vloer: Vloerafwerking: marmoleum (**groen**) Aanwezigheid van een oudere vloer hieronder is onbekend, maar niet uitgesloten (**oranje**).

Wanden: De gangmuren behoren tot de oorspronkelijke hoofdstructuur van het gebouw (**rood**). De muren hebben langs de onderzijde een hardstenen plint (oorspronkelijk) (**rood**).

Het middelste deel van de gang (ruimte 0.01.03) is voorzien van een lambrisering van moderne tegels (niet oorspronkelijk) (**groen**).

In de buitenste delen van de gang (ruimte 0.01.02 en 0.01.08) is de oorspronkelijke afwerking nog aanwezig: in de onderste zone is het muurwerk in het zicht gelaten, aan de bovenzijde afgesloten met een houten lijst (**rood**). Het metselwerk is tegenwoordig wit geschilderd. Opgaand muurwerk daarboven is gestukt.

Plafond: Verlaagde plafonds (groen), aanwezigheid van een oorspronkelijk plafond daarboven is onbekend, daarom eerst overleg! (oranje)

Deuren: Dubbele deuren met zijramen en bovenlicht naar binnenhoven zijn oorspronkelijk, inclusief de roedenindeling (rood).
Deuropeningen naar de kantoorruimtes (ruimte 0.04.05, 0.04.05A en 0.04.06, 0.04.01, 0.17.01, 0.17.02) met omlijsting en hardstenen neuten zijn oorspronkelijk (rood), deuren zelf zijn mogelijk nog oorspronkelijk maar zijn met platen afgewerkt. (oranje) Deuren zijn rood geschilderd.
Deur naar toilet (ruimte 0.01.38) is met zekerheid nog oorspronkelijk, zie oude scharnieren (rood). Aan de gangzijde is de deur afgewerkt met modern plaatmateriaal met een blauwe kleurafwerking.
De deuropening met glazen pui naar ruimte 0.03.03 en 0.03.05 en alle deuren in de gang zijn vernieuwd (groen).

Installaties: Niet oorspronkelijk (groen).

Ruimte 0.03.03 t/m 0.03.11 Uitbouw met keuken en kantine

Vloer: Vloerafwerking: niet oorspronkelijk (groen).

Wanden: Muren dateren grotendeels uit de bouwtijd (1904, uitbreiding 1908) (rood).

Plafond: Verlaagde plafonds (groen), aanwezigheid van een oorspronkelijk plafond daarboven is onbekend, daarom eerst overleg! (oranje)

Deuren: Deuropening met glazen pui naar de gang is vernieuwd (groen). De deur is rood geschilderd.
Merendeel van de overige deuren lijkt vernieuwd (groen).

Installaties: Niet oorspronkelijk (groen).

Venster in de linker zijgevel van de uitbouw

Kozijnen: houten kozijnen, raamstijlen zijn gebiljoend en aan de onderzijde voorzien van een kapelletje; oorspronkelijk (rood)
hardstenen vensterbanken; oorspronkelijk (rood)

Ramen: Twee houten, driestrooks ramen (rood), waarvan het linker in 1908 is toegevoegd. Breed 6-ruits middendeel (2 x 3) en smalle 3-ruits zijdelen (1 x 3), waarvan het bovenste gedeelte is weggewerkt achter een houten beschieting. Oorspronkelijke roedenindeling is verdwenen. Ramen zijn voorzien van voorzetramen, geplaatst aan de buitenzijde (groen).

Vensters in de achtergevel van de uitbouw

Kozijnen / ramen: Linker venster (ruimte 03.08): was oorspronkelijk een deuropening, huidige venster moet van later datum zijn (reeds in 1949 gewijzigd in vensters). Niet oorspronkelijk (groen).

Rechter venster (ruimte 0.03.04): samengesteld driedelig venster met oorspronkelijk openslaande deuren in het middelste deel. Deze deuren zijn tegenwoordig vervangen, tegenwoordig is hier een glazen verbindingsgang op aangesloten. Het overige deel van het venster (houten kozijnen, geprofileerde stijlen, hardstenen vensterbanken) is nog oorspronkelijk. Raamhout mogelijk vervangen, oorspronkelijke kleine roedenindeling is in elk geval verdwenen.

Vensters in de rechter zijgevel van de uitbouw

Kozijnen / ramen: Linker venster (ruimte 0.03.05): samengesteld driedelig venster met oorspronkelijk openslaande deuren in het middelste deel. Deze

deuropening is tegenwoordig dicht gemaakt. Houten kozijnen, bewerkte raamstijlen en hardstenen vensterbanken: oorspronkelijk (rood), ramen zijn waarschijnlijk vernieuwd in de jaren '60 (groen), oorspronkelijke roedenindeling is in elk geval verdwenen.

Rechter venster (ruimte 0.03.06) met daaronder een kelderlicht: beide ogen nog geheel oorspronkelijk (rood). Venster is opgebouwd uit draairamen, waarboven een 6-ruits venster (3 x 3) met vallend bovenlicht, geheel in hout uitgevoerd. Hardstenen vensterbanken. Traliewerk mogelijk ook nog ouder (deze ruimte was oorspronkelijk de provisiekamer).

Kelderlicht: houten kozijn waarin houten draairamen, hardstenen vensterbank. Tralies aan de buitenzijde. In opzet oorspronkelijk (rood).

Rechter zijgevel van de uitbouw van de hoofdbouw. Rechts was de vm. provisiekamer.

Ruimte 0.01.28 en 0.01.27 linker en rechter trappenhuis

- Trap: Hardstenen treden en tussenbordes: oorspronkelijk (rood)
Het hekwerk op de eerste verdieping bestaat uit een reeks gemetselde vierkante balusters, voorzien van een hardstenen dekplaat: oorspronkelijk (rood).
- Wanden: Muren behoren tot de oorspronkelijke structuur van het gebouw (rood). Brede opening van het trappenhuis is afgewerkt met rondstaafprofiel(rood). Bij het onderste deel van de wanden is, net als in de gangen, het metselwerk in het zicht gelaten (rood), bij wijze van lambrisering. Langs de onderzijde is een hardstenen plint (rood). Op de houten lijst langs de bovenzijde is de trapleuning (oorspronkelijk, rood) bevestigd. Opgaand muurwerk daarboven is gestukt.

- Plafond: verlaagde plafonds (groen), oorspronkelijk afwerking plafond onbekend, dus eerst overleg! (oranje)
- Kozijnen: Kozijnen zijn oorspronkelijk (rood).
- Ramen: In beide trappenhuis bevindt zich een reeks van drie 'klimmende vensters': het eerste bestaat uit drie liggende 6-ruits ramen (3 x 2) boven elkaar, van elkaar gescheiden door een geprofileerde dorpel, het tweede uit twee 6-ruits ramen, en het eerste uit een enkel 6-ruits raam. Deze ramen zijn vast. Van elk venster is telkens het onderste raam voorzien van een voorzet-raam (groen), geplaatst aan de binnenzijde. Alle drie de vensters hebben aan de bovenzijde een 3-ruits valraam. Alle ramen zijn oorspronkelijk (rood).

Het linker trap van de begane grond naar de eerste verdieping.

Begane grond - zijvleugels

Ruimte 0.01.04 en 0.01.05 linker gang

- Vloer: Vloerafwerking: marmoleum (groen) Aanwezigheid van een oudere vloer hieronder is onbekend, maar niet uitgesloten (oranje).
- Wanden: Gangmuren behoren tot de oorspronkelijke structuur van het gebouw (rood). Bij het onderste deel van de wanden is het metselwerk bij wijze van lambrisering in het zicht gelaten (rood). Dit metselwerk is tegenwoordig beige geschilderd. Langs de onderzijde is een hardstenen plint (rood), aan de bovenzijde een houten lijst. Opgaand muurwerk daarboven is gestukt en wit geschilderd.
- Plafond: verlaagde plafonds (groen), oorspronkelijk afwerking plafond onbekend, dus eerst overleg! (oranje)
- Deuren: Het merendeel van de deuren is nieuw of vernieuwd (groen) en heeft een witte kleurafwerking.
De deuropening naar ruimte 0.01.29 met omlijsting, en mogelijk ook

de deur, zijn nog oorspronkelijk (rood).

De deuropeningen naar toiletblok (ruimte 0.01.19 t/m .22) zijn niet oorspronkelijk, maar bij verbouwing in 1981 zijn de deuromlijstingen en de hardstenen neuten waarschijnlijk hergebruikt. Dit laatste geldt voor meer deuren.

Installaties: Niet oorspronkelijk (groen).

Vensters grenzend aan de binnenplaats 0.09.10

Kozijnen / Driestrooksvensters grenzend aan binnenplaats 0.09.10: oorspronkelijk
ramen: (rood), zie onderstaande afbeelding. Het kozijnhout, de gebiljoende stijlen, de geprofileerde bovendorpel en de hardstenen vensterbank zijn oorspronkelijk: (rood).

Het venster bestaat uit een breed 9-ruits (3 x 3) middendeel met vast onderraam en een bovenlicht uitgevoerd als valraam. Geflankeerd door twee 3-ruits vaste ramen.

Vensters grenzend aan de binnenplaats 0.09.09

Kozijnen / Vensters zijn nog oorspronkelijk (rood) en in opzet gelijk aan die
ramen: grenzend aan de binnenplaats 0.09.10 (zie beschrijving hierboven). Vensters zijn aan de buitenzijde voorzien van een voorzetraam met gaas. Aan de binnenzijde zijn voorzetramen aangebracht. De bovenlichten zijn aan de binnenzijde weggewerkt in verband met het verlaagde plafond in de gang.

Een van de oorspronkelijke driedelige vensters grenzend aan de binnenplaats 0.09.10

Ruimte 0.01.19 t/m .22 uitgebouwd toiletblok

Geheel: Eenlaags uitbouw met plat dak (groen). Nieuwbouw uit 1981 op de plaats waar oorspronkelijk een kleiner toiletblok stond. Waarschijnlijk met hergebruik van oorspronkelijke deuromlijstingen en hardstenen neuten.

Ruimte 0.01.09 en 0.01.10 rechter gang

- Vloer: Vloerafwerking: marmoleum (groen) Aanwezigheid van een oudere vloer hieronder is onbekend, maar niet uitgesloten (oranje).
- Wanden: Gangmuren behoren tot de oorspronkelijke structuur van het gebouw (rood). Bij het onderste deel van de wanden is het metselwerk bij wijze van lambrisering in het zicht gelaten (rood). Dit metselwerk is tegenwoordig beige geschilderd. Langs de onderzijde is een hardstenen plint (rood), aan de bovenzijde een houten lijst. Opgaand muurwerk daarboven is gestukt en wit geschilderd.
- Plafond: verlaagde plafonds (groen), oorspronkelijk afwerking plafond onbekend, dus eerst overleg! (oranje)
- Deuren: Het merendeel van de deuren is nieuw of vernieuwd (groen) en heeft een witte kleurafwerking. Deuropeningen naar toiletblok (ruimte 0.01.23 t/m .26) zijn niet oorspronkelijk, maar bij verbouwing in 1981 zijn de deuromlijstingen en de hardstenen neuten waarschijnlijk hergebruikt.
- Installaties: niet oorspronkelijk (groen)

Vensters grenzend aan de binnenplaats 0.09.10

- Kozijnen / ramen: Driestrooksvensters grenzend aan binnenplaats 0.09.10: oorspronkelijk (rood). Het kozijnhout, de gebijloende stijlen, de geprofileerde bovendorpel en de hardstenen vensterbank zijn oorspronkelijk: (rood). Het venster bestaat uit een breed 9-ruits (3 x 3) middendeel met vast onderraam en een bovenlicht uitgevoerd als valraam. Geflankeerd door twee 3-ruits vaste ramen.

Vensters grenzend aan de binnenplaats 0.09.09

- Kozijnen / ramen: Vensters zijn nog oorspronkelijk (rood) en in opzet gelijk aan die grenzend aan de binnenplaats 0.09.10 (zie beschrijving hierboven). Vensters zijn aan de buitenzijde voorzien van een voorzetraam met gaas. Aan de binnenzijde zijn voorzetrampen aangebracht.

Ruimte 0.01.23 t/m 26 uitgebouwd toiletblok

- Geheel: Eenlaags uitbouw met plat dak (groen). Nieuwbouw uit 1981 op de plaats waar oorspronkelijk een kleiner toiletblok stond. Waarschijnlijk met hergebruik van oorspronkelijke deuromlijstingen en neuten.

Ruimte 0.11.22 / 0.12.22 / 0.13.22 / 0.14.22 gemeenschappelijke ruimtes

- Vloer: vloerafwerking: marmoleum (groen)
- Wanden: Buitengevel en gangmuur behoren tot de oorspronkelijke structuur van het gebouw (rood), afwerking van de muren is niet oorspronkelijk.
- Plafond: verlaagde plafonds (groen), oorspronkelijk afwerking plafond onbekend, dus eerst overleg! (oranje) Verwachting is hier echter laag.
- Deuren: niet oorspronkelijk (groen) rode kleurafwerking
- Kozijnen: Samengestelde vensters, oorspronkelijk beide uitgevoerd met openslaande deuren, nu alleen nog de linker. Opbouw met zijramen en dubbele reeks bovenlichten. De vensters zijn vermoedelijk in de jaren '60 ingrijpend gewijzigd, waarbij men het oorspronkelijke kozijn (zie kwartrond profilering aan de binnenzijde) heeft laten zitten en hier aan de buitenzijde een nieuw kozijn voor geplaatst heeft. Hardstenen dorpels, neuten en treden zijn oorspronkelijk.
- Ramen: Ramen zijn deels oorspronkelijk (rood), enkele ruiten zijn vernieuwd (zie uitzetramen en ramen met glaslatten).
- Installaties: niet oorspronkelijk (groen)

Buitengevel van ruimte 0.12.22 – kozijnen zijn in de jaren '60 voorzien van voorzetkozijnen en nieuwe deuren. Aan de binnenzijde is het oorspronkelijke kozijn nog te zien.

Begane grond – eerste vleugel achter hoofdbouw

Begane grond van de eerste vleugel achter het hoofdgebouw (ruimte 0.01.17 / 0.05.18 / 0.05.19 / 0.017.12 / 0.017.13 / 0.19.04 / 0.19.07 / 0.19.08)

- Vloer: Niet oorspronkelijk (groen).
- Wanden: Buitengevels van deze vleugel behoren tot de oorspronkelijke structuur van het gebouw (rood), de ruimtelijke indeling van deze vleugel met gangen en isolatiecellen is van recente datum (groen).
- Plafond: Verlaagde plafonds (groen), van de oorspronkelijke plafondafwerking zal, gelet op de bouwkundige ingrepen in het verleden, waarschijnlijk weinig meer bewaard zijn.
- Deuren: Binnendeuren: niet oorspronkelijk (groen).
Deuropening naar luchtplaats 0.09.09C: gewijzigd driestrooksvenster, middelste deel van het venster is naar onder toe uitgebroken en gewijzigd in een deuropening. Smalle zijramen zijn nog helemaal oorspronkelijk (kozijnhout, vensterbank, raamhout met roedenindeling), inclusief de gebiljoende tussenstijlen.

Deuropening naar de grote luchtplaats 0.09.09:
Gewijzigde vensteropening, middendeel is naar onder toe uitgebroken. Bovenlicht (3-ruits valraam) nog wel oorspronkelijk. Van de zijramen is zowel het kozijn- als het raamhout nog oorspronkelijk, enkele ruiten zijn vernieuwd (zie glaslatten). Hardstenen vensterbanken zijn oorspronkelijk. De ramen zijn aan de binnenzijde voorzien van voorzetramen. Aan de buitenzijde zijn de ramen voorzien van een raamwerk met gaas.

- Installaties: Niet oorspronkelijk (groen).

- Kozijnen / ramen: *Vensters in de voorgevel van de vleugel (totaal 14 vensters)*
3 driestrooksvensters: oorspronkelijk (rood). Het kozijnhout, de gebiljoende stijlen en de geprofileerde bovendorpel zijn oorspronkelijk. De vensters hebben een hardstenen vensterbank (oorspronkelijk): (rood). Het driestrooksvenster bestaat uit een breed middendeel met vast onderraam (6-ruits, 3 x 2) en een 3-ruits bovenlicht uitgevoerd als valraam. Geflankeerd door twee smalle delen met vast onderraam (2-ruits) en vast bovenlicht. De ramen zijn oorspronkelijk (rood).

Overige 11 vensters: kozijn- en raamhout is oorspronkelijk (rood), evenals de hardstenen vensterbanken. Elk venster bestaat uit een vast onderraam (6-ruits, 3 x 2) en een 3-ruits bovenlicht (valraam). Alle ramen zijn aan de binnenkant voorzien van voorzetramen die op het raamhout zijn geschroefd.

Eén vensteropening is gewijzigd in een doorgang; hier sluit de verbindingsgang tussen de uitbouw en de dwarsvleugel op aan. Alleen het 3-ruits bovenlicht is hier nog aanwezig.

- Kozijnen / ramen: *Vensters in de achtergevel van de vleugel (totaal 14 vensters)*
Vensters (8 stuks) grenzend aan de luchtplaatsen van de isolatiecellen: Houten kozijnen en hardstenen vensterbanken oorspronkelijk. Onderramen vernieuwd. Bovenlicht (valraam): raamhout oogt oorspronkelijk, ruiten zelf zijn vernieuwd (zie glaslatten). Bovenlicht aan de binnenzijde voorzien van voorzetraam. Gevelopening aan buitenzijde voorzien van traliewerk.

Vensters (2 stuks) grenzend aan de grote luchtplaats (0.09.09):

Houten kozijnen en hardstenen vensterbanken oorspronkelijk. Houten 9 ruits venster met vast onderraam en bovenlicht (valraam): oorspronkelijk (rood). Ramen aan de binnenzijde voorzien van voorzetramen. Gevelopening aan de buitenzijde voorzien van tralies.

Driedelig venster (ruimte 0.17.12A), geheel oorspronkelijk (kozijnhout, raamhout, roedenindeling, vensterbank): venster is voorzien van voorzetramen en gaas aan de buitenzijde.

Zicht vanuit de binnentuin op de linker verbindingsgang en de voorgevel van de eerste vleugel achter de hoofdbouw, gebouwd in 1904. In 1908 is deze vleugel met een tweede verdieping opgehoogd.

Ruimte 0.01.18 gang tweede vleugel

Vloer: Vloerafwerking: granulaat, vermoedelijk oorspronkelijk (rood)
Wanden: Gangmuren behoren tot de oorspronkelijke structuur van het gebouw (rood). Bij het onderste deel van de wanden is het metselwerk bij wijze van lambrisering in het zicht gelaten (rood). Dit metselwerk is tegenwoordig wit geschilderd. Langs de onderzijde is een hardstenen plint (rood), aan de bovenzijde een houten lijst. Opgaand muurwerk

- daarboven is gestukt.
- Plafond: Verlaagde plafonds (groen), oorspronkelijk afwerking plafond onbekend, dus eerst overleg! (oranje)
- Deuren: Deuren naar ruimte 0.01.32 / 0.05.02 / 0.16.26 / : deuropeningen vermoedelijk allemaal niet oorspronkelijk, omlijstingen en hardstenen neuten hergebruikt, zo mogelijk ook de oorspronkelijke deuren (oranje).
Deuropening naar ruimte 0.15.27: deur en omlijsting niet oorspronkelijk (groen).
Deuropening naar buitenruimte 0.09.09: deuropening is gewijzigd venster, niet oorspronkelijk (groen).
- Installaties: niet oorspronkelijk (groen)
- Vensters in voorgevel van de tweede vleugel*
- Kozijnen / ramen: Vensters (4 stuks) grenzend aan de luchtplaats (0.09.09): Houten kozijnen en hardstenen vensterbanken oorspronkelijk (rood). Houten vast 6-ruits onderraam en 3-ruits bovenlicht (valraam) oorspronkelijk (rood). Ramen aan de binnenzijde voorzien van voorzetramen. Gevelopening aan de buitenzijde voorzien van gaaswerk.

*Begane grond – linker verbindingsgang.
Onderste strook metselwerk is nog aanwezig maar is witgeschilderd.*

Eerste verdieping, rechter verbindingsgang. Het oorspronkelijke gangbeeld: een 'lambrisering' van gele verblendstenen met rode banden.

Ruimte 0.15.26 / 0.16.26 / 0.05.01 / 0.05.04 en aangrenzende ruimtes

- Vloer: Vloerafwerking niet oorspronkelijk (rood)
- Wanden: Gangmuur, buitenmuur en vermoedelijk ook enkele binnenmuren behoren tot de oorspronkelijke structuur van het gebouw (rood).
- Plafond: Ruimte 0.15.26: dragende constructie, omstukt en afgewerkt met rondstaafprofiel (rood), daartussen verlaagde plafonds (groen), oorspronkelijk afwerking plafond onbekend, dus eerst overleg! (oranje)
- Deuren: Deuren naar ruimte 0.01.32 / 0.05.02 / 0.16.26 / : deuropeningen vermoedelijk allemaal niet oorspronkelijk, omlijstingen en hardstenen neuten hergebruikt, zo mogelijk ook de oorspronkelijke deuren (oranje).
Deuropening naar ruimte 0.16.27: deur en omlijsting niet oorspronkelijk (groen).
Deuropening naar buitenruimte 0.09.09: deuropening is gewijzigd venster, niet oorspronkelijk (groen).
- Installaties: niet oorspronkelijk (groen)

Vensters in achtergevel van de tweede vleugel

Kozijnen / ramen: Vensters (8 stuks) grenzend aan de luchtplaats (0.09.07 / 0.09.08): Samengesteld raam, bestaande uit twee 6-ruits (2 x 3) vensters, van elkaar gescheiden door een houten stijl (gebiljoend, kapelletjes). Opzet oorspronkelijk. Houten kozijnen, hardstenen vensterbanken. Vast onderraam, van de twee bovenlichten is er telkens een uitgevoerd als valraam, de ander is vast (**rood**). Bij het venster uiterst rechts is een van de onderramen gewijzigd in een draairaam.

Eerste verdieping

Ruimte 1.04.05, 0.04.07, 1.04.08, 1.04.09 en 1.04.11 kantoorruimtes rechter deel hoofdvleugel

Vloer: Vloerafwerking: niet oorspronkelijk (**groen**)

Wanden: Muren behoren tot de oorspronkelijke opzet van het gebouw (**rood**). Afwerking is niet oorspronkelijk (**groen**)

Plafond: Verlaagde plafonds (**groen**), oorspronkelijk afwerking plafond onbekend, dus eerst overleg! (**oranje**)

Deuren: Deuropeningen met omlijsting en hardstenen neuten zijn oorspronkelijk (**rood**), deuren zelf zijn mogelijk nog oorspronkelijk (**oranje**). De deuren zijn helderrood geschilderd.

Kozijnen / ramen: Oorspronkelijk (**rood**). Staande 9-ruits vensters (3 x 3), met houten kozijnen, een geprofileerde bovendorpel en hardstenen vensterbanken. Vaste onderramen en bewegend bovenlicht (valraam), uitgevoerd in hout. Uitzondering vormt het venster in de 1^e vensteras van links, waarvan het onderraam is uitgevoerd als schuifraam.

Installaties: Niet oorspronkelijk (**groen**).

*Verdieping, rechter geveldeel,
1^e vensteras van links:
onderraam uitgevoerd als schuifraam*

*Verdieping, rechter geveldeel,
2^e vensteras van links:
vast onderraam, vallend bovenlicht*

Ruimte 1.04.02, 1.04.03, 1.04.04, 1.04.05, 1.04.06

verhoogde middendeel kantoorruimtes hoofdvleugel kantoorruimtes

- Vloer: Vloerafwerking: niet oorspronkelijk (groen)
- Wanden: Muren behoren tot de oorspronkelijke opzet van het gebouw (rood). Afwerking is niet oorspronkelijk (groen)
- Plafond: Verlaagde plafonds (groen), oorspronkelijk afwerking plafond onbekend, dus eerst overleg! (oranje) Oorspronkelijk waren dit de meest representatieve ruimtes van het gebouw, dus de eventuele aanwezigheid van (rijkere) stucplafond is niet uitgesloten.
- Deuren: De gangdeuren zijn de oorspronkelijke paneeldeuren, inclusief omlijsting en hardstenen neuten (rood). De deuren zijn helderrood geschilderd.
- Kozijnen / ramen: Driedelige vensters, in opzet nog geheel oorspronkelijk (rood). Houten kozijnen, tussenstijlen gebiljoend met kapelletjes, geprofileerde bovendorpel, hardstenen vensterbank. Elk venster bestaat uit drie ruiten (1 x 3). Van het middelste venster is het onderraam schuivend.
- Installaties: Niet oorspronkelijk (groen).

Oorspronkelijke paneeldeur (ruimte 1.04.02)

Beeld vanuit het trappenhuis naar de centrale middengang.

Ruimte 1.04.01, 1.18.05, 1.18.06 kantoorruimtes linker deel hoofdvleugel

- Vloer: Vloerafwerking: niet oorspronkelijk (groen)
- Wanden: Muren behoren tot de oorspronkelijke opzet van het gebouw (rood). Afwerking is niet oorspronkelijk (groen)
- Plafond: Verlaagde plafonds (groen), oorspronkelijk afwerking plafond onbekend, dus eerst overleg! (oranje)
- Deuren: Deuropeningen met omlijsting en hardstenen neuten zijn

oorspronkelijk (rood), deuren zelf zijn mogelijk nog oorspronkelijk (oranje) en rood geschilderd. Deuren van ruimte 1.18.05 vernieuwd.

Kozijnen / ramen: Oorspronkelijk (rood). Staande 9-ruits vensters (3 x 3), met houten kozijnen, een geprofileerde bovendorpel en hardstenen vensterbanken. Vaste onderramen en bewegend bovenlicht (valraam), uitgevoerd in hout. Uitzondering vormt het venster in de 6^e vensteras van links, waarvan het onderraam is uitgevoerd als schuifraam.

Installaties: Niet oorspronkelijk (groen).

Ruimte 1.04.16 en .16A kantoorruimtes uitbouw hoofdvleugel

Vloer: Niet oorspronkelijk (groen).

Wanden: Muren behoren tot de oorspronkelijke structuur van het gebouw (rood). Scheidingswand is later toegevoegd (oorspronkelijk vormde dit een grote ongedeelde ruimte, die in gebruik was als kerk).

Plafond: Verlaagde plafonds (groen), oorspronkelijk afwerking plafond onbekend, dus eerst overleg! (oranje)

Deuren: Deuropeningen zijn oorspronkelijk, deuren zelf zijn mogelijk vernieuwd.

Kozijnen / ramen: In de achtergevel bevinden zich twee driedelige vensters: oorspronkelijk (rood). Elk venster bestaat uit een smal en hoog 8 ruits (2 x 4) venster, van elkaar gescheiden door gemetselde penanten. Houten kozijnen, houten ramen (inclusief oorspronkelijke roedenindeling) en hardstenen vensterbanken). Bovenlicht uitgevoerd als valraam.

Bij het venster grenzend aan ruimte 1.04.16A is een van de vensteropeningen dichtgemetseld.

In de rechter zijgevel bevindt zich een rond venster met een roedenindeling in achten. Het is onduidelijk of hier het kozijn- en raamhout oorspronkelijk is (oranje).

Installaties: Niet oorspronkelijk (groen).

Ruimte 1.01.03, 1.01.04 en 1.01.05 gang hoofdvleugel

Vloer: Vloerafwerking: marmoleum (groen). Aanwezigheid van een oudere vloer hieronder is onbekend, maar niet uitgesloten (oranje).

Trappen: Voor wat betreft de twee trappen van de begane grond naar de eerste verdieping (ruimte 0.01.27 en 0.01.28): zie eerdere beschrijving. De twee trappen naar het verhoogde middendeel van de hoofdbouw (ruimte 1.01.04) zijn oorspronkelijk (rood). Traptreden zijn van hardsteen.

De twee trappen die van het middelste deel van de hoofdbouw naar de tweede verdieping leiden, zijn hier later toegevoegd (groen).

Wanden: Muren behoren tot de oorspronkelijke structuur van het gebouw (rood). Bij het onderste deel van de wanden is het metselwerk bij wijze van lambrisering in het zicht gelaten (rood). Dit metselwerk is tegenwoordig wit geschilderd. Langs de onderzijde is een hardstenen plint (rood), aan de bovenzijde een houten lijst. Opgaand muurwerk daarboven is gestukt.

Plafond: Verlaagde plafonds (groen), oorspronkelijk afwerking plafond onbekend, dus eerst overleg! (oranje)

Deuren: Voor wat betreft de deuren naar de verschillende kantoorruimtes zie de beschrijving van de desbetreffende ruimtes.

Alle overige deuren (tussendeuren, deuren naar de gangen 1.01.06 en 1.01.07) zijn vernieuwd (groen).

Kozijnen / ramen: Voor wat betreft de vensters in het trappenhuis 0.01.27 en 0.01.28: zie eerdere beschrijving.
Twee vensters grenzend aan de open plaats ruimte 0.09.10: driedelige vensters, in opzet nog geheel oorspronkelijk (rood). Houten kozijnen, tussenstijlen gebiljoend met kapelletjes, geprofileerde bovendorpel, hardstenen vensterbank. Elk venster bestaat uit drie ruiten (1 x 3). Van het middelste venster is het bovenlicht waarschijnlijk uitgevoerd als valraam. Aan de binnenzijde zijn de ramen voorzien van voorzetrampen (groen).
Installaties: Niet oorspronkelijk (groen).

Ruimte 1.01.06 linker verbindingsgang en ruimte 1.01.07 rechter verbindingsgang hoofdvleugel en eerste vleugel

Vloer: Oorspronkelijk: rood. Gele plavuizen in overhoeks patroon met zwarte bies langs de wanden.
Wanden: De buitengevels behoren tot de oorspronkelijke opzet van het gebouw: rood. De onderste zone van het muurwerk is bij wijze van lambrisering uitgevoerd in schoon metselwerk met gele verblendstenen, verlevendigd met twee maal een horizontale lijst van rode verblendstenen. Onder een hardstenen plint, aan de bovenzijde een houten lijst. Geheel behoort tot de oorspronkelijke afwerking van de gangmuren: rood.
Plafond: Verlaagde plafonds (groen), oorspronkelijk afwerking plafond onbekend, dus eerst overleg! (oranje)
Deuren: Niet oorspronkelijk (groen).
Vensters: Driestrooksvensters grenzend aan binnenplaats 0.09.10: oorspronkelijk (rood). Het kozijnhout, de gebiljoende stijlen, de geprofileerde bovendorpel en de hardstenen vensterbank zijn oorspronkelijk: (rood). Het venster bestaat uit een breed 9-ruits (3 x 3) middendeel met vast onderraam en een bovenlicht uitgevoerd als valraam. Geflankeerd door twee 3-ruits vaste ramen.
Installaties: Niet oorspronkelijk (groen).

Ruimte 1.11.01 trappenhuis links en ruimte 1.12.01 trappenhuis rechts

Vloer: Vloerafwerking: niet oorspronkelijk (groen)
Wanden: Muren van het trappenhuis gedeeltelijk oorspronkelijk, met de nieuwbouw van de twee dwarsvleugels zijn de trappenhuisen gemoderniseerd en uitgebreid buiten de oudbouw (groen).
Trappen: Niet oorspronkelijk (groen).
Vensters: 6-ruits vensters (3 x 2) in de zijgevels van de vleugel; kozijn- en raamhout en hardstenen vensterbanken oorspronkelijk: rood.

Ruimte 1.11.02, 1.11.07, 1.11.08 en 1.12.02, 1.12.07 en 1.12.08 eerste verdieping eerste vleugel achter hoofdbouw

Vloer: Vloerafwerking: marmoleum, niet oorspronkelijk (groen)
Wanden: De buitengevels van deze vleugel zijn oorspronkelijk (rood). Alle binnenwanden zijn later toegevoegd (groen), behalve mogelijk de scheidingmuur tussen ruimte 1.11.02 en 1.11.08 en ruimte 1.12.02, en 1.12.08 (oranje).
Voor de onderste zone van het opgaand muurwerk van de buitengevels geldt: metselwerk, witgeschilderd, aan de onderzijde een hardstenen plint, aan de bovenzijde afgesloten met een houten lijst. Vormt de oorspronkelijke afwerking: rood.
Plafond: Dragende constructie in het zicht (rood), hiertussen verlaagde plafonds

aangebracht (groen).
Deuren: Niet oorspronkelijk (groen).
Installaties: Niet oorspronkelijk (groen).

Vensterindeling in voor- en achtergevel is hetzelfde:

Kozijnen / In de buitenste en middelste vensteras is een breed, driedelig venster.
Ramen: Het kozijnhout, de gebiljoende stijlen, de geprofileerde bovendorpel en de hardstenen vensterbank zijn oorspronkelijk: (rood). Het venster bestaat uit een breed 9-ruits (3 x 3) middendeel met vast onderraam en een bovenlicht uitgevoerd als valraam. Geflankeerd door twee 3-ruits vaste ramen. Alle ramen zijn oorspronkelijk: (rood). De ramen aan de binnenzijde voorzien van voorzetramen.

In de overige gevelopeningen bevinden zich staande vensters. Houten kozijnen, geprofileerde bovendorpel en hardstenen vensterbanken zijn oorspronkelijk (rood). Houten 9-ruits ramen met een vast onderraam en een bovenlicht, uitgevoerd als valraam (rood). Enkele van deze valramen zijn tegenwoordig dichtgezet. De ramen aan de binnenzijde voorzien van voorzetramen.

Zicht op de eerste vleugel. Links een gedeelte van de uitbouw van de hoofdbouw.

Tweede / zolderverdieping

Ruimte 2.05.01 gang hoofdvleugel zolderverdieping

Vloer:	Vloerafwerking: marmoleum (groen).
Trappen:	De twee trappen van de eerste naar de tweede of zolderverdieping zijn later toegevoegd (groen). Oorspronkelijk bevond de trap zich in ruimte 2.05.02, tegen de gangmuur.
Wanden:	Muren behoren tot de oorspronkelijke structuur van het gebouw (rood). Langs de onderzijde is een houten plint (rood). Het opgaand muurwerk daarboven is gestukt.
Plafond:	Verlaagde plafonds (groen).
Deuren:	Alle gangdeuren zijn oorspronkelijk, uitgevoerd als paneeldeuren, met rondom een houten omlijsting en aan de onderzijde hardstenen neuten (rood).

Ruimte 2.05.2 t/m 2.05.06 en ruimte 2.02.01 kantoorruimtes zolderverdieping (alleen ruimte 2.05.07 is tijdens het veldwerk niet bezocht)

Vloer:	Vloerafwerking: marmoleum / vloerbedekking: niet oorspronkelijk (groen).
Wanden:	Binnenmuren behoren tot de oorspronkelijke structuur van het gebouw (rood), uitgezonderd: - het later aangebrachte scheidingswandje tussen ruimte 2.05.01 en 2.05.04 - de gangmuur tussen ruimte 2.05.02 en de gang (waarschijnlijk vervangen met het verwijderen van de trap die zich hier bevond) - het wandje tussen ruimte 2.02.01 en 2.05.03 (oorspronkelijk een ongedeelde ruimte) De binnenmuren kennen geen bijzondere, historische afwerking.
Plafond:	Verlaagde plafonds (groen).
Kapconstructie:	Beschoten kap, nergens is iets van de spantenconstructie zichtbaar. Op basis van alle bouwtekeningen kan gesteld worden dat deze kap oorspronkelijk is (rood).
Deuren:	Alle gangdeuren zijn oorspronkelijk, uitgevoerd als paneeldeuren, met rondom een houten omlijsting en aan de onderzijde hardstenen neuten (rood). Een uitzondering hierop vormen die deuren die zich bevinden in later aangebrachte wanden, zoals bijvoorbeeld het geval is bij ruimte 2.02.01.
Kozijnen / Ramen:	<i>Vensters in de voorgevel</i> In de vier dakkapellen: draairamen, houten kozijnen zijn oorspronkelijk (zie scharnieren), enkele ruiten zijn mogelijk een keer vernieuwd (zie raamlatten): (rood).

In de uitgebouwde topgevel: oorspronkelijk venster met schuivend onderraam: rood. Houten kozijnen, houten ramen waarvan enkele ruiten een keer zijn vernieuwd.

Vensters in de zijgevel

In de zijgevels is er, ter hoogte van de zolderverdieping, een oorspronkelijke gevelopening. Oorspronkelijk zat hier een venster, tegenwoordig is hier een ventilatierooster in geplaatst: (groen). Het kozijnhout, en in elk geval de geprofileerde bovendorpel is nog oorspronkelijk (rood).

Vensters in de achtergevel

In de twee dakkapellen: draairamen, houten kozijnen en ramen zijn oorspronkelijk (zie scharnieren), enkele ruiten zijn een keer vernieuwd (zie raamlatten). Oorspronkelijke spanjoletten nog aanwezig: (rood)

Ruimte 2.05.07: twee driedelige vensters, de vensteropening beschrijft een kwartronde vorm. Het rechter venster (van buitenaf kijkend naar de gevel gezien) oogt nog geheel oorspronkelijk, met houten kozijnen, houten bewerkte stijlen en de houten ramen met een roedenverdeling: (rood). Het linker venster is in opzet oorspronkelijk (rood), maar hier zijn wel enkele ramen vervangen en is een draairaam aangebracht.

De noordoostzijde van de hoofdbouw en een deel van de binnentuin..

Ruimte 2.13.02, 2.13.07, 2.13.08 en 2.14.02, 2.14.07 en 2.14.08 tweede verdieping eerste vleugel achter hoofdbouw

- Vloer: Vloerafwerking: marmoleum, niet oorspronkelijk (groen)
- Wanden: De buitengevels van deze vleugel zijn oorspronkelijk (rood). Alle binnenwanden zijn later toegevoegd (groen), behalve mogelijk de scheidingsmuur tussen ruimte 2.13.02 en 2.13.08 en ruimte 2.14.02, en 2.14.08 (oranje).
Voor de onderste zone van het opgaand muurwerk van de buitengevels geldt: metselwerk, witgeschilderd, aan de onderzijde een hardstenen plint, aan de bovenzijde afgesloten met een houten lijst. Vormt de oorspronkelijke afwerking: rood.
- Plafond: Dragende constructie in het zicht (rood), hiertussen verlaagde plafonds aangebracht (groen).
- Deuren: Niet oorspronkelijk (groen).

Vensterindeling in voor- en achtergevel is hetzelfde:

- Kozijnen / In de buitenste en middelste vensteras is een breed, driedelig venster.
- Ramen: Het kozijnhout, de gebiljoende stijlen, de geprofileerde bovendorpel en de hardstenen vensterbank zijn oorspronkelijk: (rood). Het venster bestaat uit een breed 9-ruits (3 x 3) middendeel met vast onderraam en een bovenlicht uitgevoerd als valraam. Geflankeerd door twee 3-ruits vaste ramen. Alle ramen zijn oorspronkelijk: (rood). De ramen aan de binnenzijde voorzien van voorzetramen.

In de overige gevelopeningen bevinden zich staande vensters. Houten kozijnen, geprofileerde bovendorpel en hardstenen vensterbanken zijn oorspronkelijk (rood). Houten 9-ruits ramen met een vast onderraam en een bovenlicht, uitgevoerd als valraam (rood). Enkele van deze valramen zijn tegenwoordig dichtgezet. De ramen aan de binnenzijde voorzien van voorzetramen.

Ruimte op de tweede verdieping. De lambrisering van gele verblendstenen is in het zicht gebleven, evenals de dragende constructie van de zoldeirng.

4 Brongegevens

Geraadpleegde literatuur:

Floor Bal, *De invoering van de kindwetten in 1901*. In Historisch Nieuwsblad, jaargang 2007, nummer 9.

Nelleke Bakker e.a., *Vijf eeuwen opvoeden in Nederland: idee en praktijk, 1500-2000*. Assen, 2006.

Ros Floor, *J.F. Metzelaar (1818-1897) en W.C. Metzelaar (1848-1918). Bouwmeesters voor Justitie*. Rotterdam 2009.

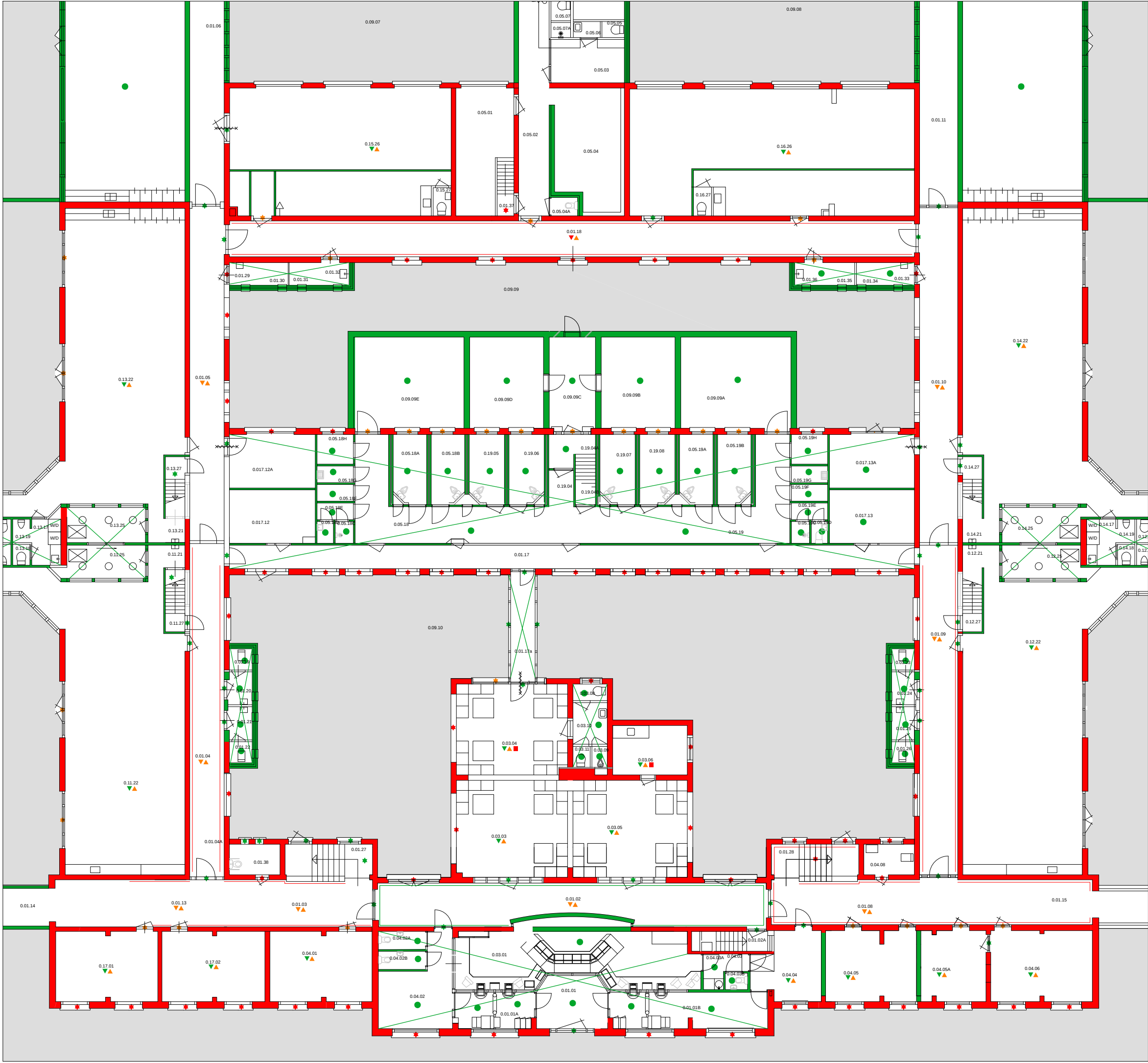
S. Groenveld, *Wezen & boefjes – Zes eeuwen zorg in wees- en kindhuizen*. Hilversum, 1997.

Geraadpleegde archieven:

Nationaal Archief (Den Haag) – 3 augustus 2010

- Ministerie van Justitie: Gebouwendossiers. Nummer toegang: 2.09.35.05, Inventaris nummer: 193
- bouwtekeningen: 4.RGD, inv.nr. 327, nr. 1533 (microfiches)

Rijksgebouwendienst, vestiging Haarlem (Haarlem) – 5 augustus 2010
bouwtekeningen en correspondentie: o.a. semi-statisch archief

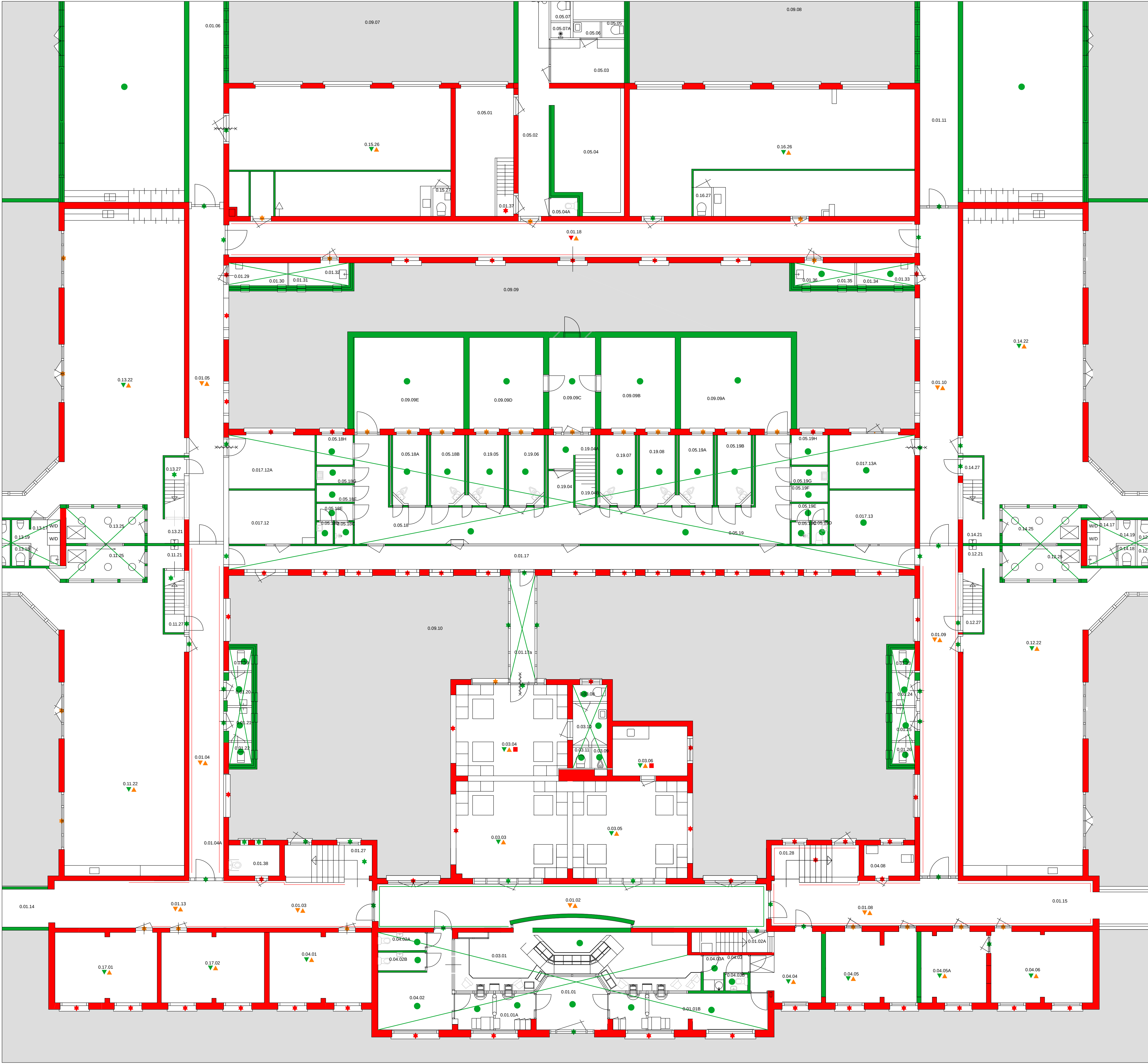

RENVOOI DEMARCATIE SYMBOLEN

- ▼ vloer
 - wanden
 - ▲ plafond
 - gehele ruimte
 - ★ bijzonder element
 - omgeving
- Rood is stilstaan, altijd afblijven!
- Oranje betekent pas op, eerst overleg!
- Groen is doorgaan, geen bijzonderheden

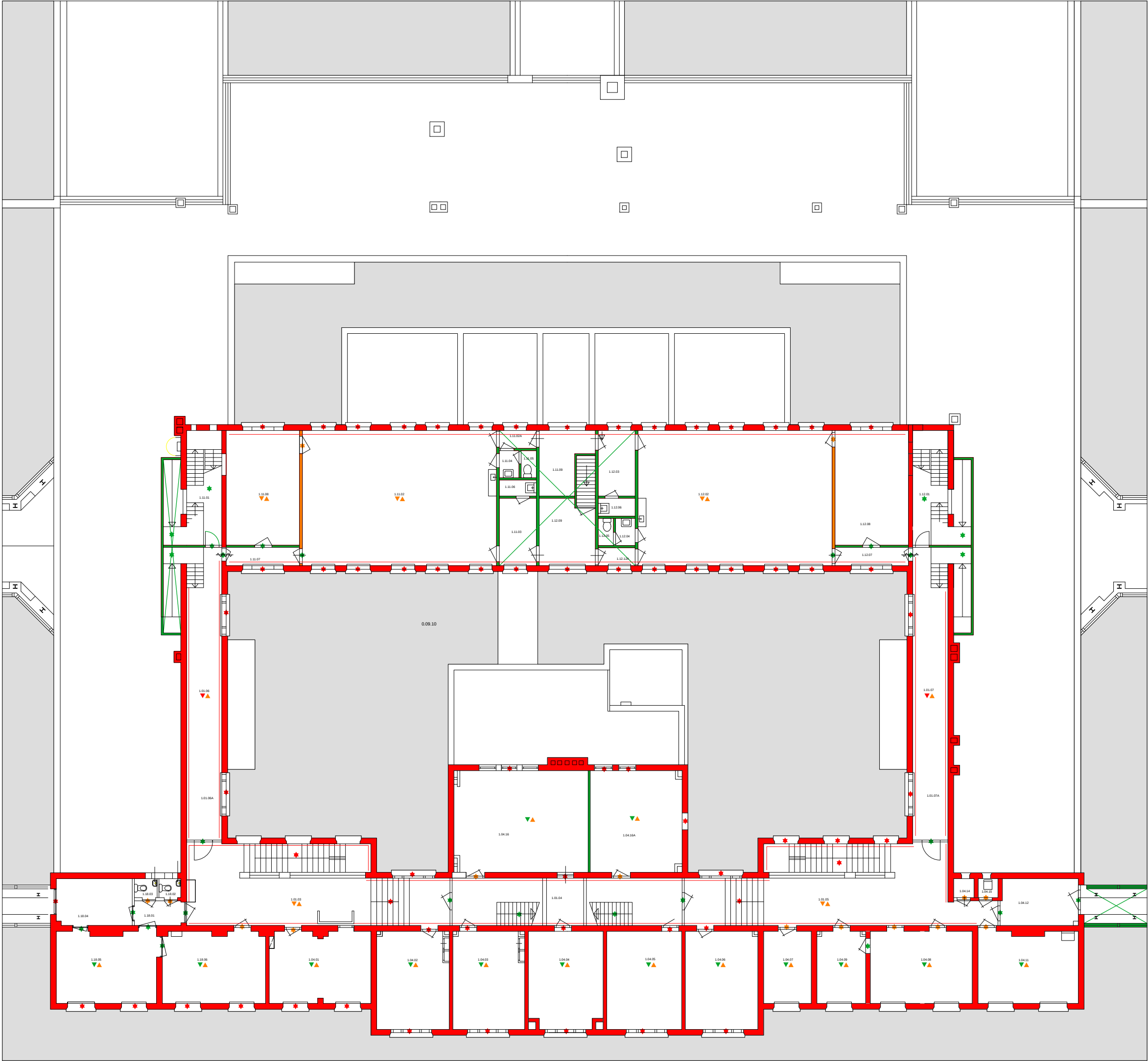
 		Rijksgebouwdienst DIRECTIE PROJECTEN HAARLEM		
werk: J.J.I. "DE HEUVELRUG" LOCATIE EIKENSTEIN UTRECHTSEWEG 37 te ZEIST				
Onderwerp DEMARCATIE Plattegrond begane grond	Uw kenmerk	02010150551	Projectnummer	40.06604
	Objectnummer	400793		
	Onderlegger	400793_800001_Bg grond.dwg d.d. 31-01-2005		
	Datum	10-09-2010		

- ▼ vloer
 - wanden
 - ▲ plafond
 - gehele ruimte
 - ★ bijzonder element
 - omgeving
- Rood is stilstaan, altijd afblijven!
- Oranje betekent pas op, eerst overleg!
- Groen is doorgaan, geen bijzonderheden

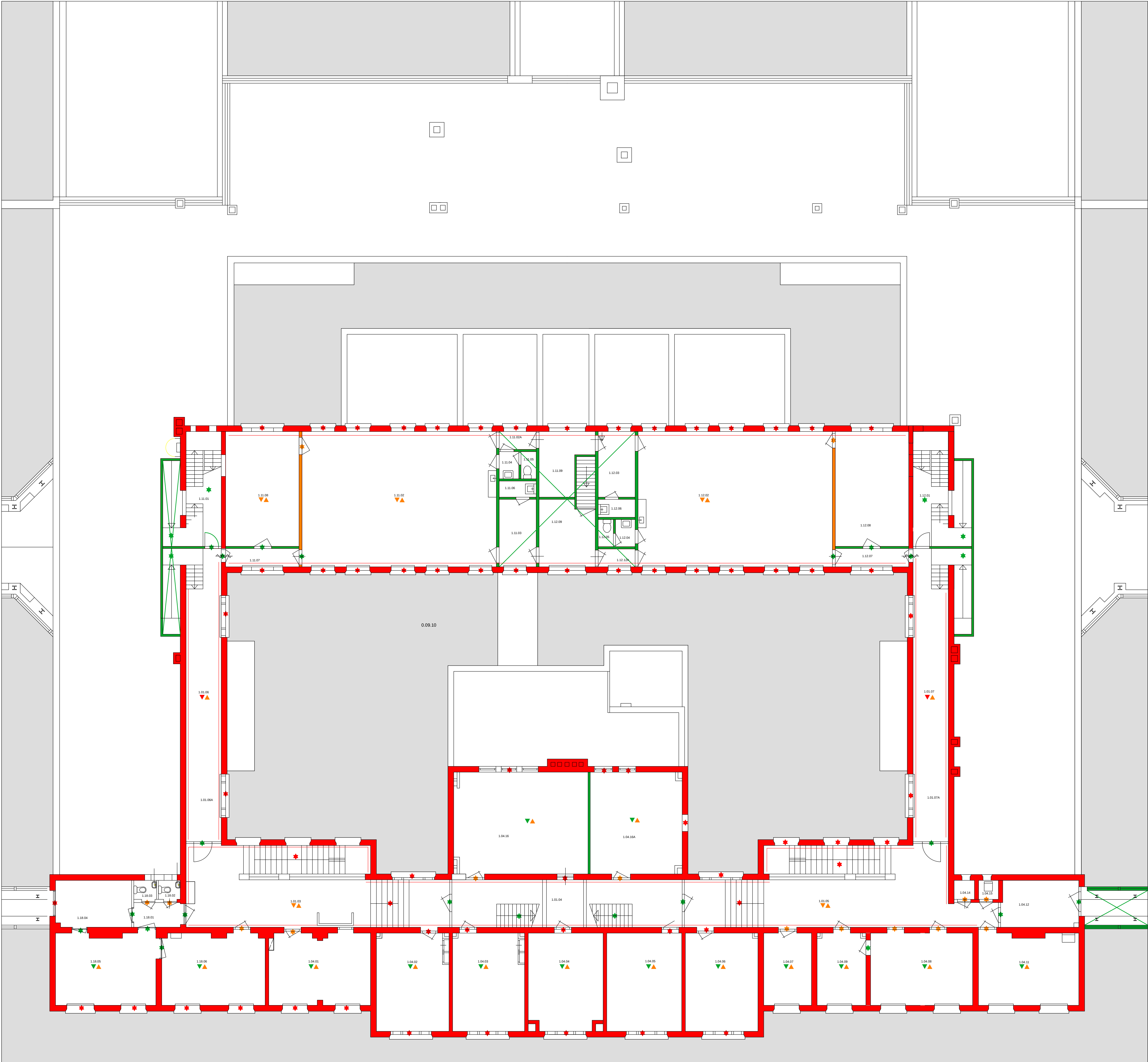
VROM <	
--	--

RENVOOI DEMARCATIE SYMBOLEN

- ▼ vloer
 - wanden
 - ▲ plafond
 - gehele ruimte
 - * bijzonder element
 - omgeving
- Rood** is stilstaan, altijd afblijven!
- Oranje** betekent pas op, eerst overleg!
- Groen** is doorgaan, geen bijzonderheden

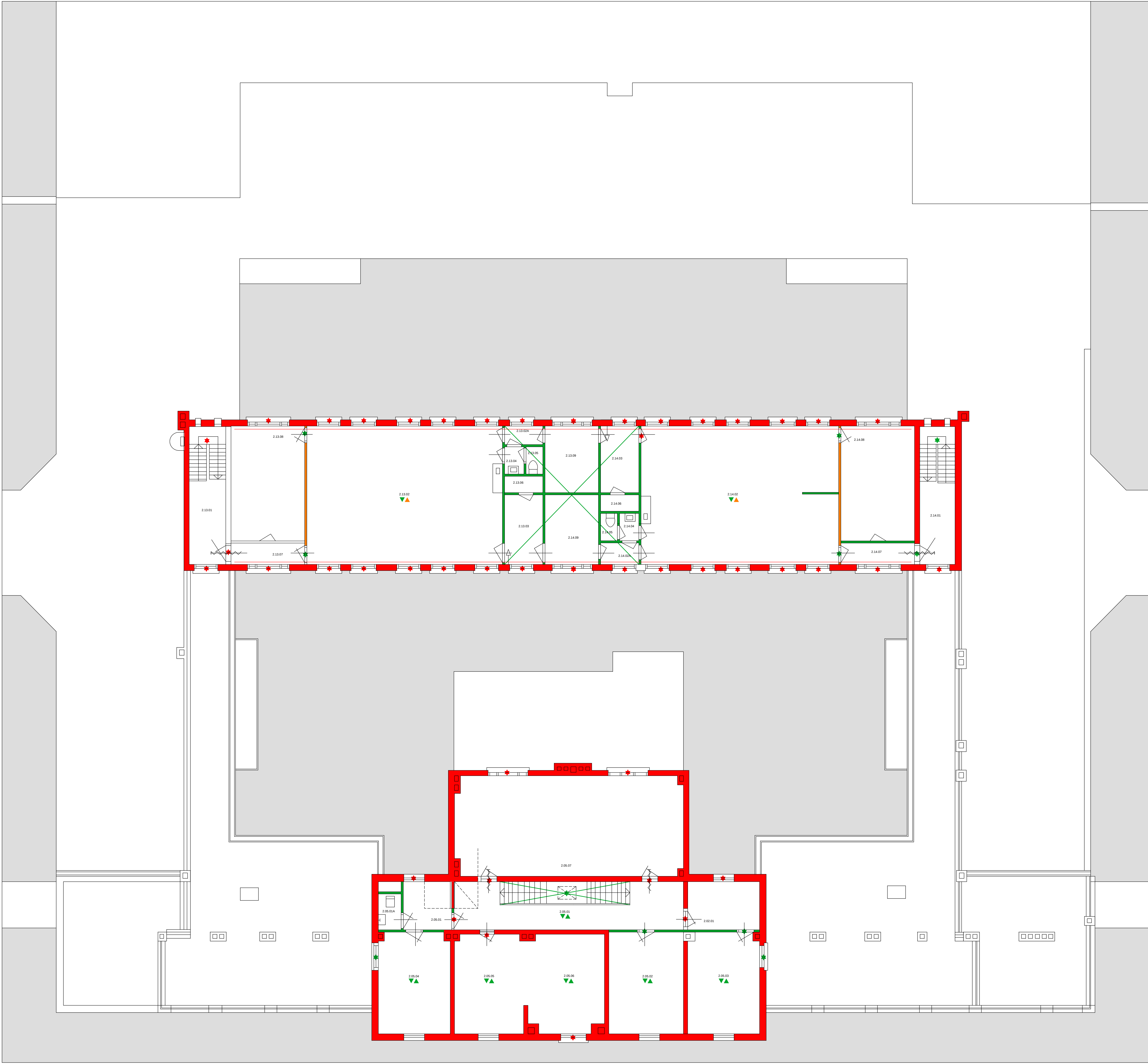
  		Rijksgedienst DIRECTIE PROJECTEN HAARLEM	
werk: J.J.I. "DE HEUVELRUG" LOCATIE EIKENSTEIN UTRECHTSEWEG 37 te ZEIST			
DEMARCATIE Plattegrond Eerste verdieping		Uw kenmerk	02010150551
		Projectnummer	40.06604
		Objectnummer	400793
		Onderlegger	400793_B01004_1e verdieping.dwg d.d. 31-01-2005
		Datum	10-09-2010

RENVOOI DEMARCATIE SYMBOLEN

- ▼ vloer
 - wanden
 - ▲ plafond
 - gehele ruimte
 - ★ bijzonder element
 - omgeving
- Rood is stilstaan, altijd afblijven!
- Oranje betekent pas op, eerst overleg!
- Groen is doorgaan, geen bijzonderheden

VROM		Rijksgebouwendienst DIRECTIE PROJECTEN HAARLEM	
work J.J.I. "DE HEUVELRUG" LOCATIE EIKENSTEIN UTRECHTSEWEG 37 te ZEIST			
onderwerp DEMARCATIE Plattegrond Eerste verdieping		Uw kenmerk D2010150551 Projectnummer 40.06604	
		Objectnummer 400793	
		Onderlegger 400793_B01004_1e verdieping.dwg d.d. 31-01-2005	
		Datum 10-09-2010	
Aankomst van het architectuursatelliet naar de cultuurhistorie			

RENVOOI DEMARCATIE SYMBOLEN

- ▼ vloer
 - wanden
 - ▲ plafond
 - gehele ruimte
 - ★ bijzonder element
 - omgeving
- Rood is stilstaan, altijd afblijven!
- Oranje betekent pas op, eerst overleg!
- Groen is doorgaan, geen bijzonderheden

VROM	
---	--